
ВАСИЛЬ СВИСТУН

**“УКРАЇНСЬКИЙ ПАТРІОТИЗМ”
В КАНАДІ
-- НА СЛОВАХ І НА ДІЛІ**

**НАКЛАДОМ ТОВАРИСТВА
КУЛЬТУРНОГО ЗВ'ЯЗКУ З УКРАЇНОЮ**

Вінніпег, Канада

1957 р.

~~~~~

ВАСИЛЬ СВИСТУН

“УКРАЇНСЬКИЙ ПАТРІОТИЗМ” В КАНАДІ -- НА СЛОВАХ І НА ДІЛІ

**УКРАЇНСЬКЕ БІБЛІОТЕЧНЕ
ТОВАРИСТВО В ТОРОНТІ**

**НАКЛАДОМ ТОВАРИСТВА
КУЛЬТУРНОГО ЗВ'ЯЗКУ З УКРАЇНОЮ**

Вінніпег, Канада

1957 р.

~~~~~

Моя праця про найважливіші питання життя-буття українського народу в Канаді, яка появилася друком в формі газетних статей п. н. “Український патріотизм — на словах і на ділі”, викликала велике зацікавлення і широку дискусію серед нашого громадянства в Канаді. Багато читачів тих статей висловлювали побажання, щоб статті вийшли в світ також в формі книжки. Їх бажання сповнене. А моє бажання — щоб дискусія над важливими питаннями, порушеними в цій книжці, не тільки продовжувалась, щоб ті питання не тільки обговорювались українським громадянством в Канаді, але щоб з цих дискусій і обговорювань вийшла щаслива розв’язка тих питань, розв’язка, яка забезпечить майбутнє українського народу в Канаді, його мову, пісню і культуру, його добробут і його нерозривний культурний зв’язок з великим українським народом на Україні.

Автор.

“Патріотична” картина

Якщо судити про канадських українців — не “новоприбулих”, але “старих канадців” — з дискусії провідних осіб і з писання тих українських газет, які солідаризуються з “політикою” Куку (Комітету Українців Канади), то представиться нам така картина:

Канадські українці — не всі, а тільки 90 процентів — це велика “суто канадійська сила”. Їм належить велика, а може й вирішальна роль не тільки в канадській, але й в “українській” політиці. В Канаді українці становлять найсолідніший елемент “третьої сили”. (“Перша сила” — це англосакси, а “друга сила” — це канадські французи). Як найсолідніший елемент “третьої сили” українці мають визволити Канаду від односторонньої “регіональної” політики англосаксів (“першої сили”) і дещо відмінної, але також односторонньої “регіональної” політики канадських французів (“другої сили”) і повести Канаду на шлях правдивої національної канадської політики, “для якої канадійська єдність є крайньою необхідністю й імперативом”. (Гл. редакційну статтю в “Новому шляху” від 8 квітня 1957 р.)

Про вирішальну роль канадських українців в “українській політиці” не може бути двох думок. Українці з Канади “будують Україну”, вони з Канади “будують правдиву самостійну демократичну українську державу” — на Україні.

І як воно сталося, що канадським українцям припала така велика вирішальна роль?

На це питання відповідь приблизно така:

В Канаді українці — то вже не прості, звичайні собі фермери і робітники. В них вже є своя власна українська інтелігенція — священники з митрополитами і

єпископами, письменниками і редактори, художники й артисти, учителі і професори, інженери і архітектори, агрономи, зоотехніки і всякі другі техніки, лікарі і адвокати, дентисти і окулісти. Є вже й свої українські бизнесмени, деякі з них зачисляються вже до багатців. Звичайно, багатство в Канаді додає людині більшого престижу, тому чим більше між канадськими українцями багатців, тим краще мусять рахуватись з ними другі народності і навіть уряди в Канаді.

Тому й не диво, що політична сила українців в Канаді росте і росте. В результаті тої сили українці мають вже своїх канадсько-українських політиків, депутатів, двох міністрів, трьох суддів, і навіть одного сенатора.

Українці хитрі і практичні політики. В провінції Онтеріо вони тепер голосують за кандидатів консервативної партії, бо там при владі консервативна партія. В Манітобі вони переважно голосують за кандидатів ліберальної партії, бо там ліберальна партія при владі. В Саскечевані уряд з соціалістів (сісієфна партія), тому там українці голосують переважно за соціалістів. В Алберті уряд з партії соціального кредиту, тому там більшість українців голосує за кандидатів соціал-кредитної партії. Керуючись політичним розумом (нюхом) і практичними розрахунками, українцям вдалось вибрати до федерального парламенту чотирьох українських депутатів, по одному з кожної з тих чотирьох партій. До провінціального парламенту в Онтеріо вибраний один депутат з урядової консервативної партії. В провінціальних парламентах Манітоби, Саскечевану і Алберти засідає по кілька депутатів і в кожному з тих парламентів більшість їх з урядової партії даної провінції.

Політичний розум (чи нюх) і практичні розрахунки українців дістають відповідну ціну. Ліберальний федеральний уряд назначив уже одного українця сенатором. Якщо до влади в Оттаві по нових виборах прийде знов

ліберальна партія, то українці будуть мати відповідне число добрих лібералів як кандидатів на ще одного-двох сенаторів в відплату за те, що українці в тих виборах попирали ліберальну партію. А якщо до влади прийшла б консервативна партія або коаліція з консерватів і соціал-кредитовців, то без великого клопоту знайдуться знов відповідні кандидати на сенаторів, щирі українці і такі ж щирі консервати чи соціал-кредитовці, і будуть доказувати на всі лади, що їм належить сенаторство, бо українці голосували за партію консерватів чи соціал-кредитовців.

Що канадським українцям не бракує політичного розуму, видно хоч би з того, що в манітобському парламенті один з українських депутатів ліберальної партії є спікером парламенту, а другий українець з тої самої партії його заступником. Вдодаток в Манітобі українець займає пост атторні-дженерала (провінціального міністра юстиції і прокурора в одній особі). В Саскечевані, де уряд соціалістичний, українець займає пост міністра природних багатств. Три українці назначені суддями — в Саскечевані, Алберті і Манітобі.

Одним словом, в канадській політиці українці велика сила ("третя сила"). Цей факт треба завдячувати тій обставині, що українці в Канаді мають гідний провід, зложений з щирих канадських і з таких же щирих українських патріотів, які вміють розумно і практично поєднувати канадський патріотизм з українським. А поєднувати ті оба патріотизми треба хоч би тому, щоб діставати голоси українських виборців в різних виборах.

Український патріотизм знаходить своє повне відображення в "українській політиці". Це не звичайний собі патріотизм малих діл, щоденної, маловизначної, але колючої праці в локальних українських товариствах, світських і церковних, малоплатної або безплатної праці, без якої життя товариств немислиме. Український патріо-

тизм проводу зосереджений на “високій політиці”, на політиці зв’язаній з “українською визвольною акцією”, з “будуванням України”. Висока політика не обмежується тільки на саму Канаду, бо ж провід “будує Україну” не в Канаді. Висока політика направлена далеко поза кордони Канади. Напрямок її — далека Україна, тільки шлях, що мав би провадити на Україну, чомусь дуже обхідний, викривлений і нерівний, з багатьма вигинами і поворотами, бо замість вести прямо на Україну, веде манівцями геть довкола світу, через різні країни і держави заходу, жодної з них не минаючи.

Тою “високою українською політикою” в Канаді керує центральна організація, схована під скромненьким ім’ям Кук (Комітет Українців Канади). Але ця скромненька назва не повинна нікого баламутити, бо Кук приписує собі право говорити і діяти від імені “90 процентів” українців Канади. Час від часу Кук скликає свій Конгрес, який пишно називає себе “Парламентом українців Канади”, тобто щось в роді Верховної Ради на Україні. Між сесіями Конгресу (Парламенту або Верховної Ради) діє Екзекутива Куку, яка, як це вказує сама назва, виконує дві важні-преважні функції, законодавчу і виконавчу, цебто функцію “виконавчого комітету” Куку (в роді Президії Верховної Ради) і функцію кабінету міністрів (Ради Міністрів), щось в роді одного з “екзильних урядів” України.

В часі своїх сесій Конгрес Куку схвалює резолюції, заяви, апелі, протести, меморіали, меморандуми, і т. д., адресовані до урядів держав, до ООН (Організації Об’єднаних Націй) і до цілого культурного світу, — в справі самостійної і незалежної України. Між сесіями Конгресу Куку такі ухвали, резолюції, заяви, апелі, протести, меморіали, меморандуми, і т. д., висилає Екзекутива Куку.

Члени Екзекутиви Куку не з вибору, а за назначенням згорн. Вони виделеговані до Екзекутиви Куку складовими організаціями Куку і їм згорн призначені їх урядові

пості. І так, Бук (Братство Українців Католиків), яке приписує собі право репрезентувати більшість українців Канади, одного з своїх делегатів до Екзекутивн Куку назначає Президентом Куку, Сус (Союз Українців Самостійників — організація православних українців) одного з своїх делегатів назначає Першим Заступником Президента Куку, а другого делегата Секретарем Куку, і по черзі Уно (Українське Національне Об'єднання) назначає одного з своїх делегатів Другим Заступником Президента, який рівночасно являється Головою Координаційної Комісії Куку.

Вдодаток до складання і випускання документів “державного характеру” Кук видає також відозви, комунікати і апелі до українського народу в Канаді, апелюючи за жертвами на організаційні і фінансові потреби Куку і за всенародним податком на “Національний Фонд” Куку.

Поза Куком є ще декілька “державних центрів”. В США заіснував УКК (Український Конгресовий Комітет), а в Європі є два головні “державні центри” — УНР (Українська Національна Рада) і УГВР (Українська Головна Визвольна Рада). Кук співпрацює з Укком в США і з Унрадою в Європі, і зовсім не співпрацює з Угвером. Зате Укк співпрацює і з Куком і з обома “державними центрами” в Європі, Унрадою і Угвером.

Правда, що в “високій українській політиці” здобутки “українського проводу в Канаді” не такі помітні, як в його канадській політиці. Причини для того не треба шукати в самому українському проводі, але в міжнародній ситуації, головню в нерішучій, невизначеній і хиткій політиці західних держав, які чомусь ніяк не можуть зважитися на рішучу й остаточну розправу-війну з СРСР і з інтернаціональним комунізмом. Вдодаток, з певних причин, західні держави більше заінтересовані в Польщі, Чехословаччині і Угорщині, чим в Україні. Вони чомусь не хочуть бачити того, що Україна, як самостійна і від Росії незалежна держава, стала б головною базою миру в

цілому світі. Без України Росія перестала б бути першорядною потугою. Без України Росія стала б другорядною державою. Без України Росія не могла б залишитися сильною і надійною базою інтернаціонального комунізму. Словом, самостійна і від Росії незалежна Україна стала б ключем для розв'язання всіх суперечних питань і інтересів, які ділять теперішній світ на два ворожі табори. Самостійна і від Росії незалежна Україна стала б центром всього слов'янського світу. Орієнтуючись на захід, Україна могла б виконати свою велику історичну "місію" з'єднання слов'янського сходу з західним світом. (В той сам час український католицький провід по свосму толкує таку "місію", а саме, що тоді Україна стала б католицькою і привела б православний схід до релігійної єдності з католицьким заходом, щоб здійснилось пророкування римського папи, виголошене ще в часі берестейської унії).

Раньше чи пізніше світові обставини змусять західні держави виправити свою дотеперішню помилкову політику в відношенні до України, визнати велике історичне значення України, і в результаті дати Україні нагоду виконати її історичну "місію".

Ту "високу українську політику" пропагується дуже інтенсивно не тільки на конгресах Куку, але й на всяких з'їздах, конференціях, нарадах, концертах, академіях, мітингах. Ще більше, докладніше і обширніше пишеться про це в газетах, які вважають своїм патріотичним обов'язком розвивати, аналізувати і в'яснити головні твердження (тези) тої "високої української політики" в статтях, розвідках, доповідях, дискусіях, критичних оглядах і зауваженнях.

В результаті ця вся писанина займає стільки місця в газетах, що дуже маленько місця залишається на всякі другі справи, якими ті газети повинні інтересуватися. А вже зовсім мало можна вчитати в тих газетах про життя українців на місцях і навіть про їх місцеву патріотичну

діяльність, правда, дрібну, не велику, але дуже важну діяльність, без якої українська культура в Канаді засуджена на загибель. Про таку місцеву патріотичну українську діяльність можна звичайно вичитати тільки з оголошень, поміщених місцевими українськими товариствами, або з нечисленних дописів, що їх пишуть місцеві громадські діячі. В містах, де є щоденна англійська преса, можна довідатись про діяльність місцевих українських товариств більше з англійських, чим з українських газет.

Таку то “патріотичну картину” з життя українців в Канаді — картину, що з одної сторони представляє канадський патріотизм, базований на реальну і практичну канадську політику, а з другої — їх “український патріотизм”, базований на “високу українську політику”, змальовують нам провідники Куку і газети, які солідаризуються з Куком.

Постараємося добре приглянутись до тої картини, переконатись, чи вірна це картина, побачити скільки в ній дійсності, а скільки фантазії, скільки в ній правди, а скільки відумки і самохвальби.

Українці як “сила” в канадській політиці

Отже придивімся, скільки є правди, а скільки видумки, скільки дійсності, а скільки фантазії в твердженні, що українці мають “велику політичну силу” в Канаді.

Будемо розглядати це твердження з практичної точки зору, з якої зараз же видно, що приписувати українцям роль “найсоліднішого елементу третьої сили” — це звичайнісінька собі фантазія і то дуже дитиняча фантазія. Говорити, що українці, як “найсолідніший елемент” тої міфічної “третьої сили”, мають повести Канаду “на шлях правдивої національної політики” — в устах українця це наївна самохвальба, а в устах англосакса це нещирий політичний комплімент, обрахований в головній мірі на українські виборчі голоси.

Правда, є в Канаді “перша сила”, є і “друга сила”. “Перша сила” — це англomовна більшість канадського населення, до якої належать вже не тільки канадці англосаксонського походження, але й нащадки європейських поселенців неанглійського походження, які встигли досить швидко зангліїшитися. Асимілюючись в Канаді через англійщення, багато англomовних неанглійців вдають з себе ще більших англійців, як родимі англійці, стараючись при кожній нагоді доказати, що вони такі ж добрі канадці, як і англосакси, і, поскільки їм це вдається, все і всюди сліпо і невідлучно наслідують манери, поведінку і звички англосаксів. Часто й густо ті англomовні неанглійці соромляться навіть признаватись до свого неанглійського походження і тому багато їх навіть міняють свої родимі прізвища на англійські, так що Іванишинні перехресцують себе урядово на Евансів, Васи́лшинні на Вілліямсів, Михайлишинні на Майкельсонів, Семчишинні на Семсонів, Петришинні на Пітерсонів, Павлишинні на Паулсонів, Чорні на Блеків,

Білі на Гвайтів, Зелені на Грінів і т. д. Правда були часи в Канаді, головню між першою і другою світовими війнами, коли через депресію канадські роботодавці дискримінували проти службовців і робітників "чужинського" походження, так що Березинський ніяк не міг знайти праці, хіба що перехрестився на Бирча. Такої гострої дискримінації зараз не видно, бо навіть існують вже закони проти дискримінації, але число тих перехрещенців збільшується з кожним днем. Не раз читаш оголошення змін імен і аж за голову хапаєшся, коли побачиш, що власник родинного прізвища, яким він повинен гордитися, бо таке прізвище прославлене в історії українського народу, міняє його на цілком незугарне чуже прізвище тому тільки, що воно звучить краще по-англійськи. Очевидна річ, що таким зангліїщенням юркам дуже далеко від того, щоб вони становили "найсолідніший елемент третьої сили". В Канаді вони будуть завше в хвості тих, яких вони ставлять вище себе, до яких вони мало що не моляться, яких вони готові розцілювати тільки за те, що вони кличуть їх по їх хресному імені (на англійський лад): "Галло, Джан; галло, Пітер; галло, Пол!..."

"Друга сила" в Канаді це французька меншість. В своїй масі вона складається з нащадків колишніх французьких поселенців, які першими зайшли в Канаду. Дуже маленько в них домішки від нащадків поселенців нефранцузького походження. В своєму щоденному житті, сімейному і громадському, в своїх зносинах з другими громадянами Канади, французами і нефранцузами, канадський француз гордиться тим, що він нащадок перших поселенців Канади, уважаючи себе за правдивого канадця. Француз шанує свою рідну мову, розмовляє тільки французькою мовою дома і поза домом, високо цінить свої традиції, плекає свою національну культуру. Його патріотизм є французько-канадський. Хоч француз свідомий того, що він належить до меншості, до "другої сили", він також свідомий того, що канадське

культурне і політичне життя було б набагато бідніше без його "другої сили".

Згідно з конституцією, Канада є державою двох національностей з двома урядовими мовами, англійською і французькою. Англосакси на загальне розуміння і толкують канадську конституцію інакше як французи. Французи хотіли б, щоб їх мова мала рівні права з англійською в цілій Канаді, а не тільки в переважно французькій провінції Квебеку, щоб по всіх школах Канади діти вчилися не тільки по-англійськи, але й по-французьки, щоб французька мова мала рівні права з англійською по всіх судах Канади. Англосакси хотіли б бачити Канаду як однонаціональну державу, з одною тільки державною мовою, і більшість з них тішить себе надією, що згодом воно так і станеться, що Канада, подібно як Сполучені Штати Америки, "перетопить" всі неанглосаксонські народи в англосаксонському "горшку", хоч Квебек мабуть на довгі-довгі роки так залишиться країною з перевагою французів, їх мови і культури. В практичній політиці англійці стараються не дуже то наступати на пальці французам, залишають їм повну автономію в Квебеку і вдовольняються фактом, що поза Квебеком англійці стали такою сильною більшістю, яка вже через асиміляцію притягає до себе всі неанглійські народності, за винятком хіба тільки французів.

В Канаді, як і в кожній другій країні світу, політика тісно зв'язана з економікою. Політичні сили і відносини країни стоять в тісній залежності від її економічного становища і його змін, від змін в виробничих відносинах. В Канаді політика ускладнюється далі не цілком ще розв'язаним англійсько-французьким питанням, себто питанням двох основних національностей, з двома урядовими мовами і двома культурами, а це питання зв'язане з питанням створення канадської нації і канадської культури. Питання, якою мала б бути в майбутності канадська нація і в який спосіб мала б розвиватися канад-

ська національна культура, розглядається не під таким самим кутом зору англосаксами і французами. Все-таки треба визнати, що це питання дуже важке і для одних і для других.

Чи важливе це питання так само для других поселенців Канади, головно для нащадків піонерів неанглійського і нефранцузького походження? — Мабуть ні, бо поза голі слова жодної акції в тому напрямі вони не виказують. В наших "патріотичних" газетах не раз можна читати про це, який то великий вклад в скарбницю канадської культури мали б дати українці, але на тому все й кінчиться. Бо який же вклад можуть дати нащадки, які говорять тільки по-англійськи, які української мови або зовсім не знають, або соромляться нею говорити, які вже навіть не вміють або стидаються співати українських пісень? І це не відноситься тільки до звичайної молоді, але й до "золотої молоді", дітей наших так званих інтелігентів.

Без української мови не можна уявити собі української культури. Щоб задержати українську культуру, треба передовсім задержати українську мову. Бачимо це наглядно з боротьби канадських французів за французьку культуру, яка тісно зв'язана з боротьбою за сепаратну французьку школу, за французьку мову. Був час, коли українці без жодної акції з своєї сторони користали з акції французів за права французької мови в Манітобі. Після федеральних виборів в 1896 р., коли до влади прийшов ліберальний уряд сер Вилфріда Лор'єра, канадського француза, питання сепаратних французьких шкіл в Манітобі було тимчасово розв'язане угодою між федеральним ліберальним урядом і ліберальним урядом Манітоби. На основі тої угоди французи не дістали права на сепаратні католицькі французькі школи, зате введено було в провінціальний шкільний акт постанову, яка позволяла на навчання релігії і на двомовне навчання в публічній школі — на англійській мові і на рід-

ній мові дитини, якщо в школі знайдеться десять дітей, які схочуть вчитися також і на рідній мові.

Та постанова вийшла на користь не тільки французам, але й другим неанглійським поселенцям. Нововибраний консервативний уряд Манітоби, якому бажалось закріпити свої політичні впливи між неанглійцями, на підставі згаданої постанови позволив на друкування двомовних читанок. Була видрукувана також українсько-англійська "Перша читанка", яку вживали в публічних (народних) школах Манітоби там, де більшість становили українські діти. (Автор цих рядків в 1913 р. вчив з тої читанки українських дітей в публічній школі в дистрикті "Хмельницький", недалеко від містечка Росбурн. Точна назва читанки: "Манітоба-Русько-англійська Читанка. — Перша Читанка".)

Це неждане щастя з українсько-англійською читанкою в Манітобі не довго тривало. Українці дістали читанку без боротьби і без боротьби з їх сторони прийшлося їй дуже швидко загинути. В політиці дуже часто так водиться, що для партії стає не вигідним закон, який вона сама ухвалила. В своїй провінціальній політиці в Манітобі ліберальна партія вважала за доцільне відректися від згаданої постанови про двомовне навчання в публічних школах, якої ініціатором був ліберальний уряд Лор'єра.

В 1914 р. вибухла перша світова війна. Українців зачали трактувати як ненадійний, а то й ворожий елемент, бо вони в більшості були з Австрії. В очах англійських шовіністів українці були "австріяками", з якими воювала Велика Британія, з якими воювала також Канада. В вінніпегському ліберальному щоденнику "Фрі Пресс" з'являлися часто статті дуже ворожо настроєні проти українців. "Фрі Пресс" сипала погрозами на їх адресу. Дійшло було до того, що "Фрі Пресс" погрожувала: — Або забудьте за те, звідки походите, або пакуйте свої клунки і вертайте назад, звідки прийшли! — В такій атмо-

сфері на загибель українсько-англійської читанки не треба було довго чекати.

В 1915 р. в провінціальних виборах до влади прийшла ліберальна партія під проводом Т. С. Норріса, яка в своїй передвиборчій пропаганді висунула домагання скасування двомовності в школах і знищення двомовних читанок. Зараз по виборах новий ліберальний уряд Манітоби дав розпорядження ці читанки знищити, попалити. Невідомо навіть, чи задержалось хоч кілька примірників українсько-англійської читанки. (Авторові цих рядків вдалося заховати один її примірник). І цікаве те, що перший український депутат до провінціального парламенту Манітоби, Тарас Д. Ферлей, який був обраний з округу Гімлі, кандидував з ліберальної партії. Депутат Ферлей, як бувший учитель, дуже добре розумів велике значення для українців українсько-англійської читанки, але йому, як і в загалі манітобським українцям, важко було тоді боротись за задержання двомовності в школах. На таку боротьбу не дозволяла тодішня тяжка політична атмосфера, насичена хворобливим воєнним психозом. Для характеристики тодішньої атмосфери варто згадати, що пізніше федеральний парламент схвалив закон, яким відобразив право голосу всім "натуралізованим чужинцям" (ейлієнс), себто канадським громадянам, поселенцям з країн, з якими Канада була в війні. Вже в федеральних виборах в 1917 р. мало хто з українців в Канаді мав право голосу, тому що більшість українських поселенців була з Галичини і Буковини, які були австрійськими провінціями.

Все ж таки треба згадати, що тодішні українські учителі вважали своїм патріотичним обов'язком навчати українських дітей читати і писати на рідній мові. В часі війни вживались для того передруки українських підручників з Галичини. Після війни популярні були букварі і читанки Матвійчука, а також букварі і читанки Антона Крушельницького. Навчання української мови можна було провадити в публічних школах тільки після регулярних

шкільних годин. Звичайно учитель робив це після четвертої години пополудні (в Канаді шкільний день, в публічних (народних) школах починається о годині дев'ятій вранці і кінчається о годині четвертій пополудні). По закінченні регулярного шкільного дня українські школярі залишались ще на півгодини, в часі якої учитель учив їх читати і писати на рідній мові, а також співати українських пісень. Кращі учителі підготовляли своїх учнів до шкільних концертів, яких головною атракцією були декламації і співи в двох мовах, англійській і українській.

Цей добрий і благородний звичай, на жаль, не задержався до сьогодні. Шкільні інспектори не дуже прихильно відносились до українських учителів в цій справі. Були також випадки, де деякі батьки, не розуміючи ваги знання рідної мови, нарікали, що учитель занадто мучить їх дітей навчанням двох мов, і забороняли своїм дітям залишатись на навчання рідної мови.

Давніше було так, що учитель, який вдобавок до програми, приписаної шкільним законом, зобов'язувався навчати дітей рідної мови, діставав за це від шкільних радних ("тростісів") вищу платню від платні, яку діставав учитель, що української мови не знав, або не хотів "вчити по-українськи" після четвертої години. Пізніше такої різниці щодо платні вже не було. Були навіть випадки, де шкільні радні, хоч самі українці, або в більшості українці, воліли "наймати" англійських учителів замість українських, бо, мовляв, англійський учитель краще говорить по-англійськи, як учитель-українець. З бігом часу учителів, які хотіли вчити по-українськи, ставало чимраз менше. Багато молодших учителів навіть не могли по-українськи вчити. Вони або української мови не знали, або були в ній малограмотні, а то й цілком неграмотні.

Вдобавок, деякі нерозумні люди зачали цілком серйозно пропагувати думку, що добрий канадський патріот потребує знати тільки англійську мову, що друга (рідна)

мова йому не тільки непотрібна, але й шкідлива. В результаті ситуація зараз така, що мабуть нема вже українських учителів, які після урядових шкільних годин хотіли б навчати українських дітей рідної мови. А шкода, ще й велика шкода!

Після другої світової війни декілька університетів в Канаді відкрили кафедри слов'янських мов, на яких вчать російської мови і літератури, а на деяких також української мови і літератури. В Саскчевані впроваджено українську мову як предмет навчання в кількох середніх школах.

Безперечна річ, що можливість вивчати українську мову і літературу в університеті, а в Саскчевані також і в середній школі, це справа великого значення для українців. Але спитаймо себе — скільки то українських студентів користується з нагоди вивчати українську мову і літературу на університетах? Візьмемо за приклад Манітобський університет. На ньому українських студентів нараховують на яких п'ятсот, але з них в цьому році на класи української мови і літератури записалося менше як п'ятдесят. Таке разуючо мале число не можна пояснити самою тільки байдужністю українських студентів до рідної мови. Та й самої цієї байдужності треба шукати не в самих тільки студентів, але деінде, а саме в їх батьків, які не навчили своїх дітей української мови. Для тих їх дітей, теперішніх студентів, українська мова вже не є їх рідною мовою. Вони не вміють по-українськи говорити, бо не мали де її навчитися. Їх тати і мами (саме головне: їх мами) дома говорять тільки по-англійськи, навіть там, де вони самі англійської мови добре не знають. Такі тати і мами англійську мову немилосердно калічать, і тільки такою каліченою англійщиною говорять і між собою і до своїх дітей. В інших домах батьки знають обі мови, англійську і українську, але до своїх дітей говорять тільки по-англійськи. Зате між собою тато і мама тільки сваряться по-українськи. З того виходить подвійна "ко-

ристь": батькам легше в сварці "впливати душу", а діти не розуміють, над чим то тато і мама сваряться.

Такі то тати і мами в себе дома! А поза домом? Це вже інакша справа. Поза домом вони великі патріоти, канадські і українські, головне: "великі українські патріоти"! Послухайте тих мамів, які дома говорять тільки по-англійськи, а по-українськи тільки сваряться з своїми чоловіками! Послухайте їх на святі на честь матері! Та ж це ідеальні українські мами! Вони виступають на сцені і дають промови про велике значення мами в родині! Чого вони там не наговорять!? Навіть Лесю Українку зачитують! Їх там відзначають як примірних українських мамів!

Створення при канадських університетах кафедр слов'янських мов прийшло в результаті другої світової війни і внаслідок зміцнення світого впливу Радянського Союзу і слов'ян взагалі. Українцям прийшла велика користь з того, що українська мова і література введені в деяких університетах як предмет навчання в слов'янським відділі. Звичайно, не можна заперечити, що введення української мови і літератури на кількох університетах в Канаді до певної міри є результатом політичної сили українців в Канаді. Але що за користь буде з того українцям Канади, коли мало хто з українських студентів записується на курс української мови і літератури? Якщо сьогодні менше як десять процентів українських студентів записані на курс української мови і літератури у Манітобському університеті, — і не хочеться вірити, що на других університетах краще процентове відношення в цій справі, — то припинішній швидкій англіцизації нашої молоді в Канаді треба припускати, що з кожним роком все менше і менше буде українських студентів на курсі української мови і літератури. Як цьому зарадити? Тільки тим, щоб якийсь способом забезпечити, щоб діти українських батьків мали нагоду навчитись української мови усно і письмово. Це можуть зробити тільки **ДІМ І ШКОЛА!**

Дім і школа! І ще раз, і багато разів, і тисячі-тисячі разів: **дім і школа!**

І хай українські батьки не дурять себе, що їх діти навчатися української мови поза домом! І хай вони не дурять себе, що їх діти навчатися рідної мови, відвідуючи час від часу своїх діда-бабу!

А що зі школою? Чи може навчити дітей української мови “Рідна школа”, якщо ті діти не навчилися говорити рідною мовою дома? Ніколи! “Рідна школа” в Канаді, так як вона сьогодні провадиться — правда є деякі винятки — вчить української мови так, як говориться в приказці: “Біг пес через овес, не шкодило ні псові, ні вівсові”.

Під школою треба розуміти державну школу. Чому не мали б в канадських державних школах вчити як предмету української, польської, російської чи якої другої мови, якщо для навчання такої мови можуть знайтися відповідні учителі? — Та ж це противиться провінціальним шкільним законам — скаже дехто. — А від кого залежать ті закони? — Від громадян тих провінцій — відповідаємо. В різних країнах світу вчать іноземних мов в народних школах. Чому не могли б учити української мови в народних школах Манітоби, Саскчевану і Алберти, де живе великий процент українців? Чи навчання української мови в публічній школі Манітоби, чи якої другої провінції, було б шкідливим для канадської нації, для її культури? — Ніколи! — Для держави і нації далеко цінніший той громадянин, який знає більше як одну мову!

Як же воно так сталося, що при нібито розумному українському проводі, згуртованому в Кук, прийшла така, здається, нагла і несподівана загроза для дальшого існування в Канаді української мови і культури? Та ж той провід, якщо вірити йому самому і українським газетам, що пропагують Кука, це “гідний провід, зложений зо щирх канадських, і таких же щирх, українських па-

тріотів, які вміють розумно і практично поєднувати канадський партіотизм з українським". Той же провід приписує собі всякі заслуги за досягнення українського народу в Канаді не тільки на культурному полі, але й на полі канадської політики. — Якби не ми, — кажуть вони, — то з українцями в Канаді не рахувалися б ні федеральний, ні провінціальні уряди. Якби не ми, не мали б українці в Канаді таких великих впливів. Якби не ми, то не було б і цього і того, і т. д., і т. д. — І коли, — кажуть вони на своє виправдання, — в Канаді шаленим кроком іде англіцизація нашої молоді, то в тому не вічна провуда. Віна, — пояснюють вони, — в обставинах канадського життя, над якими провід не може мати контролю. Звичайно, таке пояснення дуже вигідне. За все добре — честь нам і слава! За все зле — винні обставини...

Таке пояснення дуже далеке від правди. В канадській політиці той провід не ішов попереду мас, але за масами. Українські маси — вони головно — мають безперечно великі впливи в канадській політиці, і за правдивим поясненням тих впливів не треба далеко шукати. Воно дуже просте і очевидне. Українці мають політичні впливи в Канаді, і рахуються з ними канадські політики всіх партій, бо того вимагає елементарна політична арифметика і географія. Українці мають політичний вплив в Канаді, бо мають виборчі голоси, які можуть давати на кандидатів одної чи другої політичної партії. Поселившись великими "колоніями" в західній Канаді, українці в багатьох округах контролюють вибори депутатів до федерального і до провінціальних парламентів. Під час другої світової війни багато українців з степів західної Канади переселились на індустріальний схід. В результаті переселення вони зміцнили політичні впливи українців, давніше там поселених, так що навіть і на сході Канади в деяких округах українці мають поважне число виборчих голосів. Якраз ті виборчі голоси, як і те, що з самих початків свого поселення в Канаді українці були при-

мушені вимогами життя активно включатись в політичну акцію, а також і те, що українські фермери і робітники навчилися приймати активну участь в фермерських і робітничих організаціях, в великій мірі пояснює теперішні політичні впливи українців.

Що в канадській політичній акції українські “патріотичні” провідники звичайно ішли за масами, а не попереду мас — це не голослівне твердження, а дійсний історичний факт. Маса українських виборців перейшли велику і довгу школу практичної політики в своїх колоніях в західній Канаді. Зараз на самих початках треба було будувати в колоніях дороги і школи. Задля того треба було організувати шкільні округи і муніципалітети. В шкільних округах (дистриктах) треба було творити шкільні ради, а в муніципалітетах — муніципальні ради, і вибирати радних (тростісів і кависелменів). Економічні і культурні потреби дуже швидко навчили українських фермерів головних засад локального самоурядування. Тут вони навчилися не тільки голосувати, але й вибирати радних з-поміж себе. Свій досвід в локальному самоурядуванні вони перенесли і на арену провінційної і федеральної політики. Спочатку вони вдовольнялись тим, що голосували на англійських кандидатів ліберальної або консервативної партій (до закінчення першої світової війни в Канаді були тільки дві партії, ліберальна і консервативна). Згодом українські фермери навчилися вибирати своїх, українських кандидатів і депутатів.

Цікаве і дуже характеристичне в зв'язку з канадською політикою те, що так довго як політичний монополь розділяли між собою тільки дві партії, ліберальна і консервативна, перші українські кандидати виходили на політичну арену як безпартійні або “незалежні”. Здається, першим таким українським кандидатом був фермер Михайло Габора, який в 1912 р. кандидував як “незалежний” до саскечеванського парламенту з округу Канора. Він не був вибраний, бо на загальне число 1,153 відданих голо-

сів дістав тільки 102. Обі партії, ліберальна і консервативна, мали свої виборчі “машини”, які згорн назначували своїх кандидатів, хоч ті кандидати для виду “вибирались” на передвиборчих номінаційних конвенціях. Дуже рідко траплялось, щоб в кандидати могла дістатись людина проти волі партійної “машини”.

Очевидна річ, що партійні машини не раді були бачити кандидатів неанглійського походження. На неанглійського (а в декотрих округах, на нефранцузького) кандидата “машинна” погоджувалась тільки в конечному випадку. Так було в переважно українському окрузі Гвітфорд в Алберті, де вже в 1913 р. ліберальна провінціальна машина мусила висунути кандидатуру українця Андрія Шандра, який був обраний першим українським депутатом до провінціального парламенту в Алберті. Таким робом Андрій Шандро удостоївся бути першим українським депутатом в Канаді, хоч він тоді навіть не признавався до українців, але називав себе росіянином. В провінціальних виборах в 1917 р. Шандро був перевибраний як “солдатський” депутат, але далше зараховував себе до лібералів. Десь в той час він вже визнавав себе за українця.

Т. Д. Ферлей, про якого була мова передше, був першим українським депутатом до провінціального парламенту в Манітобі з округу Гімлі. Він був обраний в виборах в 1915 р. як кандидат ліберальної партії, але перший його виступ на політичну арену був у виборах в 1914 р. як незалежного кандидата. В тій самій провінції були обрані депутатами до парламенту ще й такі українці, які спершу кандидували як незалежні: Дмитро Якиміщак з округу Емерсон і Никола Григорчук з округу Етелберт в виборах в 1920 р.; Й. Вавриков з округу Гімлі в виборах в 1936 р.; Іван Р. Соломон з округу Емерсон в виборах в 1941 р. і той же Соломон в виборах в тому самому окрузі в 1953 р.

Треба підкреслити, що українці мали далеко кращу нагоду не тільки кандидувати, але й бути вибраними як депутати в тих провінціях, де до виборів ставилися кандидати з трьох або чотирьох партій, а не тільки з двох традиційних партій, ліберальної і консервативної.

Як було вже згадано, до кінця першої світової війни в Канаді були тільки дві політичні партії, які наперемінно ділилися владою, ліберальна і консервативна. Перша світова війна і революція в Росії заставили і канадців до сильного економічного і політичного рухів, головню між фермерами і робітниками Канади. Сформувалися нові політичні партії, такі як провінціальні фермерські партії — Об'єднані фермери Онтеріо, Манітоби, Алберти, як федеральна фермерсько-робітничка Прогресивна партія, яка у виборах до федерального парламенту в 1919 р. обрала 65 депутатів, як комуністична партія, як партія соціального кредиту, що в 1935 р. вибрала свій уряд в Алберті, зайнявши місце уряду партії Об'єднаних фермерів Алберти, що був там при владі від 1921 р. до 1935 р. В Манітобі прийшов до влади уряд Об'єднаних фермерів Манітоби в 1922 р. Партія Об'єднаних фермерів Манітоби згодом прийняла назву лібералів-прогресистів і остаточно злилася з ліберальною партією. В 1932 р. створилася поміркована соціалістична партія, яка прийняла досить дивну назву — Федерація кооперативної співдружності (Кооперейтів каммонвелт федерейшен). Вона прийшла до влади в провінції Саскечеван після виборів в 1944 р. В результаті таких політичних змін для українців прийшла краща нагода висувати своїх людей на кандидатів в нових партіях, бо ті партії, щоб дійти до влади, мусили ставитися до неанглійського населення набагато прихильніше, ніж це робили дві старі партії. Згодом, коли українцям вдалось вибрати своїх депутатів з нових партій (очевидна річ — не тільки голосами українських, але й неукраїнських виборців), з ними почали краще рахуватися і обі старі партії.

Що виступ нових партій на політичну арену в великій-мірі сприяв збільшенню впливу українців в політичному житті Канади, це видно дуже наглядно з виборів в провінції Саскечеван. З трьох провінцій західної Канади найбільше українців в абсолютному і процентовому відношенні живе в Манітобі. Саскечеван в тому відношенні стоїть зараз на другому місці, Алберта на третьому. Не маючи під руками останнього перепису населення в Канаді, позволю собі зачитувати перепис з 1941 р. за цифрами, поданими в студії Н. Й. Гунчака "Канадці українського походження" (Вінніпег, 1945), де число українського населення в трьох західних провінціях подане так: в Манітобі — 89,762; в Саскчевані — 79,777; в Алберті — 71,868. І хоч українське населення в Саскчевані стоїть зараз на другому місці по Манітобі, то саскчеванським українцям аж в 1934 р. пощастило поставити першого українця, як офіційного кандидата ліберальної партії з округу Келвінгтон. Яка була тому причина? Чи може тому, що між українцями Саскчевану політичний рух почався пізніше, як в Манітобі і Алберті? Зовсім ні. На ділі саскчеванські українці були першими, які висунули українських кандидатів і до провінціального парламенту і до федерального. Ними були Михайло Габора, який в 1912 р. виступав як незалежний кандидат в окрузі Канора в виборах до провінціального парламенту, і Василь Свистун (автор цих рядків), який в 1921 році кандидував як незалежний кандидат до федерального парламенту з округу Мекензі. Жодному з тих кандидатів не вдалось дістати мандат. Михайло Габора на 1,153 всіх відданих голосів дістав тільки 102 голоси, або менше як 9 процентів, а Василь Свистун на 11,640 всіх відданих голосів дістав 2,356, або більше як 22 проценти.

Ліберальна політична машина в Саскчевані почувалася на стільки сильною, що не потребувала рахуватися з політичними амбіціями українців. Це дуже легко зрозуміти, коли візьметься до уваги факт, що ліберали були

при владі в Саскечевані від початку формування провінції в 1905 р. аж до провінціальних виборів в 1929 р. В тих виборах лібералам вдалось здобути найбільше число мандатів, але не вдалось їм затриматись при владі. Бо хоч ліберали вибрали 28 депутатів, новий уряд створився з коаліції, зложеної з 24 консерватів, 5 прогресистів і 6 незалежних. Новий уряд прийняв назву Кооперативного уряду під проводом колишнього шкільного інспектора Андерсона.

Поразка лібералів в тих виборах заставила їх машину звернути більшу увагу на виборців "чужинського", себто неанглійського походження. Тому що в той час між українцями Саскечевану Василь Свистун був одним з найдіяльніших громадських діячів, ліберальна політична машина запропонувала йому кандидатуру з ліберальної партії в наступних федеральних виборах з округу Мекензі, в якому він вже був незалежним кандидатом в 1921 р. Ця пропозиція, видно, не конче була щира, бо в часі передвиборчої конвенції політична машина попрацювала в користь другого кандидата — англійця Меклейна. На першому голосуванні на тій конвенції були чотирі кандидати і Свистуну бракувало тільки сім голосів до абсолютної більшості. Тих сім голосів йому не дала конвенція при другому і третьому голосуванні. Українські делегати були таким результатом конвенції дуже обурені. Вони бачили в тому махінацію ліберальної машини і, заявивши свій протест проти такого результату, перейшли до другого будинку, де перевели другу конвенцію і одногласно назначили В. Свистуна своїм незалежним ліберальним кандидатом. Остаточно ліберальна партія мусила фінансувати виборчу кампанію обох кандидатів, Меклейна і Свистуна. Вони оба разом здобули більшість виборчих голосів — Меклейн дістав 3,502, а Свистун 3,432 голоси, — але переможцем вийшов Милтон Кемпбел, який дістав 6,578 голосів. Кемпбел називав себе прогресивним кандидатом, але в дійсності був кандидатом кон-

сервативної партії, яка фінансувала його виборчу кампанію. В 1933 р. Кемпбел зрештучував з свого мандату, доставши призначення від консервативного уряду Беннета на затишний пост члена Тарифної комісії в Оттаві.

Результат ліберальної конвенції і провал обох ліберальних кандидатів в окрузі Мекензі в 1930 р. найбільше мабуть заважив на зміні тактики ліберальної партії в Саскчевані, бо вже в провінціальних виборах в 1934 р. ліберали висували в окрузі Келвінгтон першого в історії Саскчевану офіційного ліберального кандидата з-поміж українців в особі д-ра Г. Е. Драгана, який і був обраний першим українським депутатом до парламенту в тій провінції. В наступних провінціальних виборах в Саскчевані в 1938 р. ліберальна партія вже висунула двох українців як офіційних ліберальних кандидатів, згаданого д-ра Драгана в окрузі Канора, Саск. і Ореста Жеребка в окрузі Редберрі. З них вийшов депутатом тільки Жеребка. Д-р Драган і три інші українські кандидати — Юліян Стечишин і Іван Гнатишин, оба адвокати з Саскатуну і оба з консервативної партії, і Г. Бзовий, з партії Соціального кредиту, в тих виборах перепали.

Число українців вибраних депутатами до парламенту в Саскчевані збільшується вже аж після упадку ліберального уряду. По виборах до парламенту в 1944 р. приходить до влади уряд з депутатів поміркованої соціалістичної партії (Сісіеф) під проводом прем'єра Т. С. Доглеса, перевибраний в 1948, 1952 і 1956 роках. В 1944 р. обрані були до парламенту два депутати-українці, Д. М. Лазорко з округу Редберрі і Д. З. Деніелс (Данилейко) з округу Пеллі, обидва з партії Сісіеф. В 1948 р. обраний був з округу Канора, Саск., з партії Сісіеф, українець А. Г. Кузяк. Другий українець Б. Л. Корчинський достав мандат з округу Редберрі як кандидат ліберальної партії. А. Г. Кузяк був перевибраний з округу Канора в виборах в 1952 і в 1956 роках. Він перший з українців в Канаді достав призначення міністра в кабінеті прем'єра

Доглеса, ставши міністром телефонів, а пізніше міністром природних багатств. В 1952 р. з партії Сісієф вибрані були ще два другі українські кандидати — В. Й. Березовський з округу Камберленд і Д. Зипчин з округу Редберрі. В 1956 р. були перевибрані А. Г. Кузяк і В. Й. Березовський з партії Сісієф, а в окрузі Редберрі Б. М. Корчинський, з ліберальної партії, побиває бувшого депутата Зипчина з партії Сісієф.

Українці Алберти можуть похвалитись не тільки тим, що в їх провінції був обраний перший українець-депутат, Андрій Шандро, з округу Гвітфорд в 1913 р., але також і тим, що з їхньої провінції вийшов перший українець-депутат до федерального парламенту Михайло Лучкович. Його обрано з округу Вегревил в 1926 р. з партії Об'єднаних фермерів Алберти. Він був перевибраний в 1930 р., але в виборах в 1935 р. його побив англієць Гейгорст з партії соціального кредиту. За винятком виборів в 1935 р. з того округу був все обраний депутатом українець, хоч не все з тої самої партії. В 1940 р. був обраний з того округу депутат Антін Глинка з партії соціального кредиту, який був перевибраний в 1945 р., але в 1949 р. мандат з того округу дістав Іван Дікур з ліберальної партії, який був перевибраний в 1953 р. В тому ж році був вибраний ще один українець, Амбросій Головач, з партії соціального кредиту з міського округу Східний Едмонтон. В останніх федеральних виборах, що відбулися пару тижнів тому, Амбросій Головач був знову перевибраний від партії соціального кредиту в окрузі Східний Едмонтон, а в окрузі Вегревил був вибраний Петро Стефура — також від партії соціального кредиту.

А який же рекорд українців Алберти відносно вибору українців депутатами до парламенту цієї провінції? Подібно як і в Саскечевані, українці Алберти почали вибирати більше депутатів до провінціального парламенту після повалення монополії ліберальної партії. В 1921 р. до влади прийшов уряд Об'єднаних фермерів Алберти, що

був перевибраний в виборах в 1926 і 1930 роках. По виборах в 1935 р. сформувався новий уряд з партії соціального кредиту, що задержався при владі до сьогодні. В виборах в 1921 р. обрані були з фермерської партії два українські депутати — В. Федун з округу Вікторія і Михайло Черногуз з округу Гвиффорд. В 1930 р. з округу Вікторія вийшов депутатом з фермерської партії М. А. Міський, а з округу Гвиффорд — Ізидор Горещкий. Зате в виборах в 1926 р. ані один українець не був обраний, мабуть тому, що було аж сім українців-кандидатів, які взаємно себе поборювали. Потім вже як до влади в Алберті прийшов соціал-кредитний уряд, українці спромоглися вибрати в 1935 р. двох депутатів-українців з соціал-кредитної партії. Цими були Й. М. Попіль з округу Сторджен (пізніше Редватер) і Василь Томин з округу Виллінгдон. Вони оба були перевибрані в 1940 і 1944 роках. В 1944 р. був обраний ще один українець з тої самої партії, Михайло Понич, в провінціальному окрузі Вегревил. Понич був перевибраний в окрузі Вегревил в 1952 р. З партії соціального кредиту були вибрані в 1952 р. ще два другі українці — Петро Хаба з округу Редватер і Григорій Лобай з округу Лак ла Біш. Зате в виборах в 1955 р. бачимо вже помітну зміну в політичній афіліації українців вибраних депутатами. В окрузі Редватер вийшов А. Мацик, ліберал, в окрузі Вегревил С. Ружницький, з соціалістичної партії Сісієф, а в окрузі Виллінгдон — Н. Душенський, також з партії Сісієф. Ані один українець не дістав мандату в тих виборах з партії соціального кредиту.

Якщо українці Алберти можуть величатися тим, що вони вибрали першого депутата-українця до провінціального парламенту і також першого депутата-українця до федерального парламенту і що влодаток в 1953 р. вони до певної міри спричинилися до вибрання другого депутата-українця до парламенту, Амбросія Головача, з Східного Едмонтона, а українці Саскечевану хваляться тим, що вони виставили перших українських кандидатів до про-

вінціального і до федерального парламентів, а ще більше тим, що в їхній провінції був назначений до провінціального уряду перший українець міністром, то українці Манітоби не без гордості можуть на те так відповісти: Правда це, що ми не вибрали першого українця-депутата до нашого парламенту, але це сталося тому тільки, що українці почали поселяватись найперше в Алберті, тоді коли вона не була ще навіть провінцією, а до Манітоби зайшли кілька років пізніше. Правда також і це, — скажуть манітобці — що ми не вислали з Манітоби першого українця-депутата до федерального парламенту, але на це маємо дуже гарне вняснення: легко було албертійцям вибрати українця депутатом до парламенту з округу Вегревил, бо це переважно український округ. Такого другого федерального округу з переважно українським населенням нема в Канаді. А все-таки манітобцям-українцям вдалось вибрати до парламенту в 1945, 1953 і 1957 роках українця Федора Заплітного, з округу Давфін, де процентово набагато менше українців, як в окрузі Вегревил. Кожного разу він був обраний з партії Сісієф. Вдодаток в недавніх федеральних виборах в окрузі Маркет вибрано депутатом Миколу Мандзюка, який повалив міністра юстиції Стюарта Гарсона. Правда і це, — скажуть манітобські українці, — що Манітоба не була першою провінцією, де був назначений українець міністром, членом провінціального уряду, але все-таки в Манітобі вже є українець-міністр, який займає важливий портфель генерального прокурора (атторні-дженерал), в особі депутата Михайла Н. Григорчука. Але правда і те, чим не можуть похвалитися українці жодної другої провінції в Канаді: провінція Манітоба звичайно вибирає стільки само українських депутатів, як обі провінції Алберта і Саскчеван разом. Вдодаток тільки одні манітобці можуть похвалитись тим, що в їх парламенті українець є спікером (головою в часі нарад парламенту). Ним є Микола В. Бачинський, депутат з округу Фишер, вибраний спікером 7 листопада, 1950 р.

Дійсно, в канадській політиці, головню в провінції-альній, українці Манітоби побили рекорд. Було вже згадано, що Т. Д. Ферлей був вибраний першим українським депутатом до парламенту в 1915 р. і що в 1920 р. були обрані як незалежні Микола Григорчук і Дмитро Якимішак, і обидва перевибрані в 1922 р. В тому році був обраний з партії Об'єднаних фермерів Манітоби третій українець, Микола В. Бачинський, з округу Фишер. Він був перевибраний у всіх наступних виборах і зараз є спікером парламенту. (Вже було згадано, що партія Об'єднаних фермерів Манітоби згодом прийняла назву лібералів-прогресистів і остаточно злилася з ліберальною партією). Микола Григорчук був також перевибраний в 1927 і 1932 роках. В виборах в 1927 році кандидували аж 13 українців, а обрані були тільки два депутати — Микола В. Бачинський і Микола Григорчук. Вони оба були перевибрані в виборах в 1932 році, в яких кандидували 9 українців. В 1936 р. були обрані три депутати — перевибраний був як і в попередних виборах Микола В. Бачинський, від урядової ліберально-прогресивної партії, але на місце Миколи Григорчука, який кандидував з урядової партії, був вибраний в окрузі Етелберт Василь Лісовський, з партії соціального кредиту. Третім депутатом був Йосиф Вавриков, який тоді назвав себе незалежним лібералом-прогресистом. В 1941 р. українці Манітоби дійсно побили рекорд, бо вибрали аж сім депутатів. Перевибраним був, як і у всіх виборах від 1922 року, Микола В. Бачинський, а з округу Етелберт знову був вибраний Микола Григорчук, оба з урядової ліберально-прогресивної партії. Перевибраний був також Йосиф Вавриков з округу Гімлі, але в тих виборах він кандидував вже з партії Сісієф. В тих виборах (в 1941 р.) були обрані перший раз два інші українці, які були перевибрані у всіх наступних виборах. Ними були депутат Іван Р. Соломон, назначений недавно повітовим суддею у Вінніпегу, який тоді кандидував як незалежний в окрузі Емерсон, і депутат Василь Кардаш, який був вибраний у Вінніпегу як робіт-

ничий депутат і тепер є депутатом від Прогресивної Партії Праці (комуністичної партії). Були тоді також вибрані депутат Н. Й. Стрик, як ліберал-прогресист з округу Ст. Клементе і депутат С. Н. Кравчик, як незалежний кандидат з Вінніпегу.

В 1945 р. Іван Р. Соломон був перевибраний, але вже не як незалежний, тільки як ліберал-прогресист, і Василь Кардаш від Прогресивної Партії Праці (комуністичної партії). На місце Миколи Григорчука був вибраний М. М. Савчук, з партії Сісієф; з округу Ст. Клементе ввійшов Вилберт Данилейко, також з партії Сісієф, а в Вінніпегу Василь Скраба, як ліберал-прогресист. Був знов перевибраний Микола В. Бачинський. Разом в 1945 р. були обрані 6 депутатів-українців.

В 1949 р. знову були вибрані сім українських депутатів. Перевибрані були Микола В. Бачинський, Іван Р. Соломон і Василь Кардаш. З округу Етелберт перший раз був вибраний як ліберал-прогресист Михайло Н. Григорчук, син Миколи Григорчука, теперішній генеральний прокурор (прокурор) Манітоби і член уряду прем'єра Кемпбела. В Вінніпегу, де був перевибраний Василь Кардаш, був також обраний Іван Гаврилюк, з партії Сісієф; з округу Ст. Клементе був знову вибраний Н. Й. Стрик, ліберал-прогресист, а з округу Спрингфілд — Василь Луцько, також ліберал-прогресист.

В виборах в 1953 р. перевибрані були всі депутати, які були вибрані в 1949 р. крім Н. Й. Стрика; і вибрані були два нові депутати, а саме Степан Дзюба, незалежний депутат з Вінніпегу, і Стенлі Коп, ліберальний депутат з округу Ст. Клементе, так що в 1953 році в Манітобі були вибрані вісім депутатів-українців.

Щодо федеральної політики, то як вже було передше згадано, першим українським депутатом до парламенту з Манітоби був Федір Заплітний, вибраний з партії Сісієф з округу Давфин в 1945 р. В наступних виборах в 1949

р. його побив англісць, кандидат з ліберальної партії, але в виборах в 1953 р. Заплітний знов вийшов депутатом з партії Сісієф і був знову перевибраний у виборах 10 червня 1957 року.

* * *

Пасувається знов питання: Чи своєю участю в канадській політиці, в якій дуже важну роль відіграють вибори до провінціальних і федерального парламентів, українці діяли і діють під керівництвом одного українського центра, одного центрального проводу, яким рахується Кук? Чи президія Куку, або езекутива якої-будь складової організації Куку, можуть, не червоніючи, твердити, що їм належить кредит за це, що в федеральних виборах в 1953 році вибрано чотирьох українських депутатів до парламенту в Оттаві — по одному з партій ліберальної, консервативної, сісієфної і соціального кредиту, а в останніх виборах вибрано 6 українських депутатів, а між ними ні одного ліберала? Чи можуть вони приписувати собі якісь заслуги за те, що в останніх провінціальних виборах в Манітобі вибрано шістьох українців, з них чотирьох лібералів, одного соціаліста і одного комуніста? Чи можуть вони записувати на свою честь, що в останніх виборах до Саскечеванського парламенту вибрано двох українців-соціалістів і одного ліберала? Чи належить їм заслуга за те, що до Албертійського парламенту вибрано трьох депутатів-українців — двох соціалістів, а третього ліберала? Чи бувший прем'єр-міністр Ст. Лоран питався і радився Кука, кого назначити сенатором, а кого суддею?

Що Кук і газети, які з ним солідаризуються, навіть на макове зерно не мають впливу на політичні події в Канаді, це видно наглядно з останніх федеральних виборів, які відбулися 10 червня ц. р. Вислід цих виборів був страшенно неприємною несподіванкою для керівників Куку. Вислід цих виборів зовсім їх приголомшив, бо виказав в цілій наготі, що в канадській політиці українці не ідуть за своїм “центральноним проводом” і не голосують так, як їм той провід радить, але мають свій вла-

сний розум. Керівники Куку поклали цілу ставку на ліберальну партію. Вони були певні, що ліберальний уряд буде перевибраний. Вони цілою силою працювали за тим, щоб доказати урядові, що між українцями ліберали здобудуть більше мандатів, як це було в виборах 1953 р. А результат? Результат такий, що коли в 1953 р. вибрані були чотири українські депутати — один ліберал, один консерват, один з партії Сісієф, і один з партії соціального кредиту, то в недавніх виборах вибрано шість українських депутатів — трьох з консервативної партії, двох з партії соціального кредиту, одного з партії Сісієф, але ні одного з ліберальної партії. З консервативної партії обрані — Михайло Стар (Старчевський) з округу Онтаріо (центр-місто Ошава), др. Іван Кучерепа в Торонто, і Микола Мандзюк в окрузі Маркет в Манітобі; з партії соціального кредиту — Амвросій Головач в Східному Едмонтоні і Петро Стефура в окрузі Вегревилл; з партії Сісієф — Федір Заплітний в окрузі Давфін.

Що між керівниками Куку не було двох думок про перевибрання ліберального уряду, бачимо це з їх повибірчих міркувань.

“Вислід федеральних виборів був напевно несподіванкою як не для більшості, то все таки для великого числа канадійських виборців. Загальна думка була та, що ліберали без сумніву повернуть до уряду, лише з меншою більшістю. Сталося грохи інакше.”

(“Кан. Фармер”)

“Ніхто з політичних виборчих експертів і дослідників публічної опінії... не передбачив провалу ліберальної партії у виборах. Ніхто з них не сподівався, що прогресивна консервативна партія під проводом Джана Діфенбейкера може здобути більше посольських мандатів, ніж ліберальна... Також ніхто з експертів не передбачував збільшення посольської репрезентації в парламенті двох менших партій — ССФ і Соціального Кредиту, які тепер здобули важливу позицію рівноважника сили в парламенті”.

(“Повний Шлях”)

Остаточний вислід виборів такий: Прогресивні консервати — 109, ліберали — 105, Сісієф — 25, соціальний кредит — 19, незалежні — 5, одне місце порожнє — помер один з консервативних депутатів, і в одному окрузі вибори відложені.

Самі керівники Куку настільки були певні перемоги лібералів, що вважали доцільним кинути всі свої “ресурси”, всі свої сили і впливи для перевибору ліберального уряду. Найцікавіше те, що “Український голос”, який звичайно величає себе незалежною газетою, розперізувався за лібералами далекіше більше як “Канадійський фармер”, який, за винятком кількох років, завжди пропагував ліберальну партію серед українців. Треба признати, що головний редактор “Кан. фармера”, М. Г. Гикавий, показався набагато кращим знавцем канадської виборчої політики, як І. Г. Сирник, редактор “Укр. голосу”. Редактор Гикавий не кривив душею. Він виразно, але помірковано, не ховаючись за високопарні патріотичні фрази і не накидуючи нікому своїх поглядів, агітував за перевибрання ліберального уряду. Робив він це так, щоб не пошкодити українським кандидатам з других партій. Аналізуючи в часі виборчої кампанії підхід українських газет до виборів, він писав:

“Деякі часописи не беруть участі в виборчій кампанії, остаючися зовсім неутральними — тому, правдоподібно, що не хочуть наражуватися на спротив зі сторони своїх читачів. Уважаємо це за слабкість і за не дуже добре горожанство... Всі ми живемо в Канаді, це є держава всіх нас, і якщо ми є її горожанами, повинні мати якісь погляди щодо виборів”...

“Другий тип часопису, це той, який закликає своїх читачів піддержувати ту партію, яка обіцяє великі зусилля для визволення України. Не скажемо, що такий підхід є зовсім мильний, але й не є він здоровий. В тій справі одна політична партія при уряді не може зробити більше від другої, третьої чи четвертої. В канадійських політичних справах на першому місці по-

винні бути справи життя в Канаді. Канада не може визволити жадної поневоленої держави, хочай декотрі політичні партії можуть такі обіцянки перед виборами робити, щоб здобути більше голосів. Ми розуміємо, що для людей, недавно замешкалих в Канаді, трудно за так короткий час вповні зорієнтуватися в тутешньому політичному житті, але треба бути добрим обсерватором і руководитися холодним розумом і розсудком, не піддаватися сентиментам. Політика, маючи до діла з правлінням великої держави, не може гратися в сентименти."

Ми знаємо, що Радянська Україна, яка, як одна з суверенних держав світа, входить в склад ООН (Організації Об'єднаних Націй), зовсім не зацікавлена в "визволенню України Канадою", але все таки нам приємно занотувати факт, що редактор "Кан. фермера" цілком реалістично розцінює таке "визволення" як виборчий маневр, збракований на здобуття більше голосів.

А тепер придивімся, як до виборів поставився редактор "Укр. голосу", речника Сусу (Союзу Українців Самостійників) і Української греко-православної церкви. В своїх передвиборчих редакційних статтях "УГ" придержується своєї випробованої тактики, яка чогось дуже нагадує танець на двох стільцях і поміж. Для "УГ", який уважає себе дуже патріотичним, не досить керуватися принципами звичайного, всім громадянам зрозумілого, патріотизму. "УГ" мусить танцювати між патріотизмом і ультрапатріотизмом. Другі українські газети можуть в своїй роботі застосовувати принцип звичайної, всім зрозумілої, лояльності, але не "УГ". Він вміє танцювати між принципом звичайної лояльності і принципом "вищої лояльності". Свій патріотично-політичний танець, чи радше балет, між звичайною лояльністю і "вищою лояльністю" "УГ" виконує з великою віртуозністю в своїй виборчій кампанії за кандидатуру мейора Василя Гавриляка і проти кандидатури Амвросія Головача в окрузі Едмонтон-схід. Танцюючи спершу на стільчику звичайної лояльності, "УГ" пише таке:

“Відносно п. Головача треба бути справедливим і ми з усією щирістю кажемо, що він був добрим послом. Ми ніколи не погоджувалися з політикою його партії, але це не заперечує нам сказати, що свої посольські обов'язки він виконував гідно, віддано і совісно. Особливе признание належить йому за те, що він студіював українську проблему і підносив та обстоював її в парламенті. Це треба йому признати.”

Перескочивши в патріотично-політичному захваті із стільця звичайної лояльності на стільчик “вищої лояльності”, “УГ” іде навприсядки оттакої (з різними викрутасами):

“Але бувають моменти, коли навіть дружні взаємини та особисті лояльності мусять уступитись перед лояльністю супроти більшої громади людей і вищої загальної справи. І з цієї точки погляду кандидатура п. Головача опинилася в такій ситуації, в якій не можна побажати йому успіхів, щоб одночасно не знехтувати тією вищою лояльністю, яка повинна діяти у зрілому суспільстві. Це не значить, що п. Головач не мав права чи не повинен був кандидувати. Навпаки, він не мав іншого виходу. Політика має свої неписані закони, що обов'язують тих, які в політиці беруть участь, і п. Головач мусів тим законам повиноватися. Але в цьому випадку всі аргументи промовляють не за його перевибором, а за вибором мейора Гавриляка.”

“Чому? Тому що це перший раз за час довголітньої участі канадійських українців у політичному житті Канади відкривається перед ними перспектива мати свою людину міністром федерального уряду. Якщо ліберальна партія буде перевибрана до влади і мейор Гавриляк буде вибраний послом, він стане членом кабінету міністрів. Це не є жадною видумкою ані маневром політичної кампанії.” (— Таку саму обіцянку дістали три інші мейори в Алберті — всі три неукраїнці — **примітка наша**).

Свою пропаганду за кандидатурою мейора Гавриляка проти п. Головача “УГ” закінчує оттаким гопаком колом, танцюючи довкола стільців, звичайної і “вищої” лояльності:

“На закінчення ще кілька слів про округу Едмонтон Іст, де кандидує мейор Гавриляк. Як уже писалося, він стане міністром, якщо він буде вибраний і ліберальна партія повернеться до влади. Він має проти себе кандидата українця з партії суспільного кредиту. Українські виборці в Алберті давали добру підтримку партії суспільного кредиту в провінціальній політиці. Але за 20 літ урядування цієї партії в Алберті українці не дочекалися міністра свого роду, як не сталося в Саскчевані і Манітобі...”

“Тепер українці мають перший раз нагоду мати федерального міністра українського роду. Прем'єр Менінг, який не дав українцям міністра, кидає усі сили партії проти мейора Гавриляка, щоб його до міністерського крісла не допустити. Українці Східного Едмонтону повинні витягнути з цього відповідну лекцію і масово підтримати мейора Гавриляка та запевнити його вибір 10 червня.”

Українці так масово підтримали мейора Гавриляка, що помогли перевибрати п. Головача. Вдодаток всі три другі мейори в Алберті, яким були пообіцяні міністерські крісла, також провалилися.

В патріотично місіїйній пропаганді “УГ” за Гавриляком і проти Головача взяли активну участь і православна і католицька верхівки в Едмонтоні. Православні за покликом “УГ”, а католики з вдячності за назначення сенатором п. Вала (колишнього п. Волохатюка). Самий пан сенатор приїхав спеціально до Едмонтону помагати Гавриляку. Кампанія за Гавриляком була дуже сильна і коштовна. В однім з листів українського виборця з Едмонтону до його приятеля в Вінніпегу писалось, що не було “корнера” (рога вулиці), де не було б плакату, чи якогс другого оголошення за Гавриляком. Працювали за ним “ніон-сайни”, радіо і телевізія.

Все ж таки результат був такий, як вище згадано.

Оцінюючи реальні політичні здобутки українців Канади назначенням кількох українців на крісла суддів, мі-

ністрів і senatorів, “УГ” не міг очевидно ані слівцем згадати про кандидатуру от хочби адвоката Миколи Мандзюка, який був обраний депутатом з округу Маркет, побивши міністра юстиції Стюарта Гарсона, бо “УГ” має занадто великий пошанівок для міністерського крісла, щоб дозволити собі навіть згадати про те, що українець міг відважитися кандидувати проти міністра. Цілком певно, що “УГ” ані не снилось, щоб українець міг повалити в виборах міністра. Та й не дуже то цікавився “УГ” другими українськими кандидатами. Почуття “вищої лояльності” наказувало “УГ” інтересуватись тільки “будучим міністром” Гавриляком.

Далеко розумніше становище до виборчої кампанії зайняв “Новий шлях”, орган Уно, яке також входить в склад Куку. “НШ” не агітував при допомозі редакційних статей за жодною політичною партією і не агітував ні за, ні проти жодного українського кандидата.

Але цікаве те, що нейтральність “НШ”, органу Уно, була більш поверховна, як дійсна. Уно знайшло другий спосіб, яким заявило свою прихильність до урядової ліберальної партії. Цей спосіб досить цікавий і повчачий. Відколи Кук, який повинен в канадській політиці бути безпартійним, почав нібито в цілях “високої української політики” бавитись також і в канадську політику, він мусив нав'язувати зв'язки з деякими федеральними міністрами, головню з міністром імміграції Пикерсінллом і міністром здоров'я П. Мартиніом. Ці зв'язки і використало Уно для своїх групових цілей, головню для своїх ювілейних святкувань в Торонто на відзначення свого 25-річного існування в Канаді. В тих святкуваннях взяли замітну і підчеркнену участь ці оба ліберальні міністри. Вдодаток, у святкуваннях Уно взяли участь ще й два ліберальні сенатори — сенатор Д. Кролл і, цілком природно, сенатор Вал, який обов'язково з'являється на всіх українських імпрезах. Але коли поява сенатора Кролла була випадкова, а поява сенатора Вала необхідна, то поява

обох федеральних міністрів була більш символічна. Міністри Пикерсгилл і Мартин взяли на себе роль патронів Кука взагалі, а Уно зокрема. Уно все любило мати своїх патронів з-поміж визначних людей в Канаді. Колись ними були два університетські професори, які не були заінтересовані в канадській партійній політиці, а недавно такими патронами стали вже канадські політики з ліберальної партії.

Таким способом Уно вбило двох зайців відразу. В своєму органі "НШ" воно не вело явної політичної виборчої пропаганди, і тим показало, свою "безпартійність" в виборах перед своїми членами і читачами "НШ", але зате в своїх ювілейних святкуваннях Уно задокументувало перед ліберальним урядом свою "неподільну лояльність" до ліберальної партії. Треба, мабуть, признати, що в тих виборах головна управа Уно і редакція "НШ" показали себе хитрішими політиками, ніж головна управа Сусу і редакція "УГ". Очевидна річ, що ми оцінюємо політичний хист Уно і Сусу звичайно прийнятою в такій справі канадською міркою. Ми не вдасмося тут в ніякі філософії, в ніякі етичні принципи.

Та й який же вплив можуть мати провідники і газети з центру на вислід виборів у різних округах, в яких кампанія ведеться між кандидатами різних партій, а в деяких округах висунені українці-кандидати з двох противних партій? Політична практика в Канаді показує, що вислід виборів залежить не тільки від загальних канадських проблем, але й від проблем локальної політики.

Був час, коли священники української католицької церкви в Канаді приписували собі великі впливи на вибори. Але вони дуже швидко переконались, що так воно не було, бо в округах з більшістю українських виборців католицької віри мандат діставали українці-некатолики. Таке саме треба сказати і на адресу так званого українського центрального проводу чи то з Куку, чи з його

складових організацій. Ані агітація з платформи українських організацій на час виборів, ані писанина чи великі платні оголошення в українських "патріотичних" газетах, ані поява репрезентантів урядової чи якої другої партії на українських імпрезах не мають такого впливу на виборців, як це представляють українські лідери, щоб тим способом підвищити свій престиж між своїми і чужими. Маса українських виборців голосують так, як їм це наказує їх власний розум. Маса не такі несвідомі, як когось може здаватися. І не треба, і навіть нечесно, когось-будь кредит брати за це, що в виборах в округах з українським населенням був такий чи інакший вислід.

Не від речі буде згадати кількома словами про французьку політику в Канаді і, зокрема, про їх політику в провінції Квебек. В своїй політиці французи керуються не тільки економічними і класовими інтересами, але й інтересами, які диктує їм їх французький патріотизм. Вони завзяті оборонці прав французької мови і культури в цілій Канаді, а в провінції Квебек вони запевнили собі свої повний національний розвиток. В тій провінції французька більшість, з мотивів забезпечення своєї національної переваги, французької мови, культури і традицій, в провінційній політиці вибирає депутатів переважно з провінційної французької партії Національного союзу (Юніон національ), запевняючи тим способом існування провінційного французького уряду, а в федеральній політиці звичайно голосує на кандидатів ліберальної партії, якої лідером є француз, бувший прем'єр-міністр Канади Луї Сан Лоран.

Однак не можна сказати, щоб українські "патріотичні" провідники і газети в канадській політиці керувалися українським патріотизмом, або щоб вони старалися погоджувати канадський патріотизм з українським. Коли б це було правдою, то вони знайшли б були вже дотепер якусь формулу чи програму для забезпечення існування в Канаді української мови і культури. Таке забезпечення мо-

жуть дати тільки провінціальні уряди, приймаючи закон, який позволяв би на введення української мови як предмету навчання в публічній (народній) школі, бо тільки в такий спосіб далось б змогу українським дітям вивчати рідну мову усно і письмово. Але на такий крок український “патріотичний” провід, зосереджений в Куку, ніяк не спроможеться. Вимога навчання української мови в публічній (народній) школі мусила б бути зв'язана з спільною акцією маси українських поселенців. Така акція була б дуже непопулярною між нашими англо-мовними співгромадянами, які навіть не стараються скривати своїх задушевних сподівань, що всі неанглійські мови в Канаді (можливо за винятком французької) повинні якнайшвидше зникнути.

Недавно говорив по радіо визначний англійський громадський діяч з нагоди відзначення сторіччя столиці Канади, Оттави, висловлюючи свою надмірну радість із-за того, що нащадки поселенців з середньої Європи (куди зачисляють і українців) вже говорять виключно англійською мовою і то без “чужинського акценту”. Вживання в щоденному житті тільки англійської мови без “чужинського акценту” вважається вершком канадського патріотизму не тільки родимими англійцями, але й всіма нашими зангліїшченими “юрками”. Як же можна провідникам Куку наражати свою славу “правдивих канадських патріотів” таким непопулярним домаганням, як домагання вчити української мови в державних народних школах?! Вистачить писати в газетах і апелювати на патріотичних імпрезах: “Шануйте українську мову!” Цим і заспокоюється “патріотична” совість.

Впрочім український “патріотизм” наших провідників зовсім не зв'язаний з Канадою. Їх патріотизм, це патріотизм на далеку віддаль і на експорт. Звичайний український “патріот”, якщо він з Вінніпегу, є далеко кращим патріотом в Едмонтоні або Торонто, бо там він буде сміло говорити з платформи про красу української мови і

культури. В Вінніпегу він не має відваги про це говорити, бо в Вінніпегу знають, що він ні одної своєї дитини не навчив української мови. Чим дальша віддасть від його дому, його міста, його провінції, тим сильніший і виразніший його український “патріотизм”. Такий “патріотизм” не вимагає ані щоб своїх дітей навчити рідної мови, ані щоб самому “патріотові” говорити по-українськи (хіба в часі виборчої агітації і на деяких, не всіх, українських імпрезах), ані щоб читати українську літературу, ані щоб знати історію українського народу, ані щоб мати які-будь зв'язки з українським народом на Україні! Пощо того всього?! Пощо додавати собі, своїй дружині, своїм дітям, своїй церкві, своїм організаціям непотрібної праці?! Краще і набагато легше проголосувати свій високий, взнеслий, світлий, чистий як сльоза, ідеальний “український патріотизм”, як безперервний крикливий апель до українського народу на Україні, з нібито глибоко продуманими в редакційних бюрах і центрах радами-порадами, як то український народ має на Україні будувати своє життя, бо ж з міста Вінніпегу, з Канади, краще видно, як з Києва або Львова чого потрібно українському народові на Україні! Такий патріотизм в Канаді зовсім непотрібний, він добрий тільки на експорт. Не диво ж, що український “патріот”, який не хоче до своїх дітей по-українськи говорити, який нехтує свою рідну мову дома і поза домом, з легким серцем експортує той непотрібний йому “патріотизм” аж на Україну! Чим далше, тим краще!

Звичайно між країнами і державами світу прийнято обмінюватись товарами матеріальної чи духовної цінності через експорт і імпорт. Але український патріот мало заінтересований в імпорті. І коли він що імпортує, то тільки з кількох вибраних країн і держав, але не з України. Боже борони!

КУК і “висока українська політика”

Приходить черга приглянутись ближче до Кука і до його патріотичної роботи в зв'язку з “високою українською політикою”.

Якраз маємо під рукою дещо з офіціальних документів Кука. Вони дають нам нагоду бачити Кук таким, яким він самий себе бачить, довідатись докладно, що собою представляє його “висока політика”, дізнатися, що властиво Кук робить. Самий Кук, видно, добре розуміє, що його “висока політика” сягає так високо і так далеко, що звичайній людині тяжко її бачити і розуміти. Мабуть тому й Кук дає отаке пояснення:

“Бувають між людьми непорозуміння, мовляв, що властиво КУК робить? Коли ж приходиться вияснювати людям це питання на прикладах, то не кожній людині ясно, скільки треба було для переведення тих справ витратити часу й праці. Прийняття принципового рішення на Конгресі, це лише початок великої, нероздуже довгої і кошовної роботи. Це конечно гребати мати в пам'яті, щоби правильно розуміти й оцінити працю КУК”. (Звідомлення з праці КУК за 1953-1955 рр.)

Цілком натурально, що для звичайної людини тяжко розуміти, а ще тяжче оцінити таку дуже велику, дуже довгу і дуже кошовну роботу і працю. Може це зробити хіба тільки великий політик і дипломат, і то аж тоді, коли він буде мати змогу не лише переглянути, але детально перестудіювати от хоч би “Звідомлення з праці КУК за 1953—1955 рр.” і “Проекти резолюцій на П'ятий Все-канадійський Конгрес Українців Канади”. Аж тоді зможе він “правильно розуміти й оцінити працю КУК”, працю, “скеровану на остаточне визволення української нації з-під ворожих окупацій і до відбудови Української Суверенної Соборної Держави”. (Проекти резолюцій).

Про ту свою велику, довгу і кошовну працю ніхто інший, а самий Кук говорить так:

“Можна сказати лише принагідно, що КУК зробив для тієї справи навіть більше, як це загально відоме. Непохитна державницька лінія в українських справах, якої КУК цілий час придержувався, багато причинилася до того, що нині українська проблема на Північно-Американському континенті, а головню в Канаді, є далеко більше знана, як не було колись, коли не було КУК. КУК брав участь через свою делегацію в 1945 році на конференції в Сан Франціско і послав свій меморіал до Мирової Конференції в Парижі. КУК не поминув ніодної важнішої нагоди, щоби представити українську справу канадійському урядові й урядові Великої Британії.

Це КУК допровадив був до консолідації українських політичних партій в Українській Національній Раді та до створення ПАУК. Це КУК підніс українське ім'я перед урядом і суспільством Канади і не лише формально, але фактично став загально узнаним представництвом українців Канади”.

Тільки подумати — яка це колосальна праця! А раз праця колосальна, то й колосальною мусить бути організація, яка потрапить таку працю робити!

Тільки подумати — брати участь в конференції ООН в Сан Франціско і вислати туди свою делегацію! Так може робити тільки організація з державними повноваженнями!

Тільки подумати — послати свій меморіал до Мирової Конференції в Парижі! Поступати так, як уряд держави, що вислав свою урядову делегацію на мирові переговори!

Тільки подумати — допровадити до створення ПАУК (Панамериканської Української Конференції)! Та ж це державний центр на цілу Америку, північну і південну! Це ж не що-буть, це щось прямо колосальне!

Тільки подумати — допровадити до консолідації українських партій в Унраді, тому державному центрі в Європі! Та ж без такої консолідації той центр існував би тільки на папері, був би тільки пустим звуком!

Тільки подумати — говорити з урядами Канади і Великої Британії, як рівний з рівним! Та ж від того може дух забити і голова запаморочитись кожному лояльному патріотові Кука!

Отакий то пеан, отаку то величальну пісню-думу співає Кук на свою вічну славу! А знана це річ, що кожна пісня звичайно закінчується рефреном (приспівом). І величальна пісня Кука також кінчиться приспівом, що починається стрічкою: “Це КУК підніс українське ім’я”. Цей приспів співається і повторюється Куком і його офіційними артистами-співаками при всякій нагоді. На святочних імпрезах і на конгресі Кука співають цей приспів цілим хором, а в делегаціях Кука до урядів і урядових установ співають його члени делегації, як коли западе — то квартетом, то терцетом або дуєтом, а деколи тільки соло, залежно від числа членів делегації. Повторимо і ми цей приспів, а щоб легше було його співати, подамо його в його пісенній формі. Ось він, цей завжди повторний приспів величальної пісні-думи Кука:

Це КУК підніс українське ім’я
Перед урядом і суспільством Канади
І не лише формально, але фактично
Став загально узнаним
Представництвом
Українців,
Канади.

Цей приспів залюбки переспівують деякі редактори газет, що пропагують Кука. Очевидно кожний з них співає, як знає. Але здається пальму першинства в цих перспівах треба дати редактору “УГ” (недаром він секретар Кука). Самий він мабуть має далеко більшу поетичну фантазію для таких величальних переспівів, ніж всі другі українські редактори гуртом.

На цьому місці аж просяться на папір такі запитання:

— Чи дійсно уряд і суспільство Канади не знали зовсім українців і українського імені, коли ще не було Кука в Канаді?

— Чи українське ім'я в Канаді було таке низьке тоді, як ще не було Кука, що аж Кукові треба було його підносити перед урядом і суспільством Канади?

— Чи українцям-громадянам Канади треба спеціального окремого представництва перед урядом і суспільством Канади?

— Чи в нашій системі правління уряд Канади потребує окремих представництв для українців, росіян, поляків, чехів, німців і т. д.?

— Чи українець-громадянин Канади не має права забезпеченого йому канадською конституцією, безпосередньо зноситися з урядом Канади, або з урядом канадської провінції, в якій він живе, без якогось спеціального окремого українського представництва?

— Чи уряд Канади не репрезентує українців-громадян Канади так само, як і всіх других канадців?

— Чи українці не мають права голосу і вибору депутатів до федерального і провінціальних парламентів?

— Чи депутати, вибрані українцями — а між депутатами також є українці — відмовляються репрезентувати своїх виборців-українців?

— Чи може існують в Канаді політичні партії, які не дозволяють неанглійцям чи нефранцузам бути їх членами, в результаті чого українці мусили б творити свої власні українські політичні партії для оборони своїх інтересів як громадян Канади?

На всі ті запитання — відповідь може бути тільки така:

По-перше. Українці, як громадяни Канади, зовсім не потребують, щоб перед урядом Канади репрезентував їх Кук, або яка друга подібна організація. На це існують відповідні інституції, передбачені канадською конституцією.

По-друге. Кук не має права до репрезентації українців, як громадян Канади, перед урядом Канади. І ко-ли Кук чваниться, що він репрезентує 90 процентів українців Канади, його яванькуватість це ніщо інше, а тільки звичайнісінький собі блоф. Цей блоф показався в ді-лїй його наготі в останніх федеральних виборах.

Ця чванькуватість Кука, що нібито він один має право репрезентувати і репрезентує українців Канади пе-ред урядом Канади, стала вже предметом дискусій і за-кидів проти Кука, і Кук про це добре знає. Про це чи-таємо в офіційному документі Кука (П'ятий Конгрес — Інтродукція до проєкту резолюції) таке: "Спершу тре-ба дати відповідь на закиди, що їх найчастіше видвигають деякі круги проти КУК".

Один з таких закидів поданий в тому документі Ку-ка так:

"КУК голосить, що він репрезентує всіх українців у Канаді, а це неправда, бо в Канаді є такі українські ор-ганізації, що до КУК не належать" (підкреслення наше).

На повищий закид КУК дає таку крайно арогантну відповідь:

КУК репрезентує думку і стремління всього україн-ського національного демократичного табору в Канаді пе-ред урядом і канадійським суспільством. Того його права ніхто не може ставити під сумнів, бо це було би несерйоз-не намагання" (підкреслення наше).

Та відповідь дуже нагадує колишнє шляхетське "не по-зволю". Правда, є ще маленький, але досить цікавий до-даток до повищого "не по-зволю" нашого Кука. Про цей додаток буде мова пізніше, а зараз постараємось при-глянутись трохи ближче до претенсій Кука, що нібито він репрезентує 90 процентів українців в Канаді.

Організаційна схема Кука передбачує тільки посереднє або непряме членство. Членами Кука можуть бути тільки організації. Кілька таких організацій домініального характеру — це складові організації централі Кука, такі як Бук, Сус і Уно. Їм прислугує право займати певні згори для них назначені пости в президії Кука — наприклад, для Бука — пост президента, для Суса — два пости, першого заступника і секретаря, для Уно — пост другого заступника, і т. д. В склад централі Кука входять ще й інші організації домініального характеру, але для них нема згори назначених постів в президії Кука. Поодинокі члени складових організацій стають членами Кука тільки через представництво складових і відділових організацій. Організації локального характеру можуть стати членами тільки відділів Кука. В офіціальних документах Кука зазначено, що в часі П'ятого конгресу Кука в 1955 р. всіх відділів разом з представництвами рахувалось на поверх 200. Виглядає, що сьогодні число відділів Кука не більше як в 1955 р., бо в офіціальному документі про П'ятий конгрес читаємо таке:

“Усіх Відділів, ураз з Представництвами, має КУК понад 200 одиниць. Поза дуже незначними виїмками (наприклад Содбури, Онт.) нема вже в Канаді нині таких більших місцевостей, в яких живе більше число українців і є українські організації, щоб там не було відділу КУК. Але з другої сторони правдою також є те, що пропорційно мало є таких активних Відділів КУК, щоби можна було мати чисту совість за організаційний стан КУК. Велике число є таких Відділів, які ледве животіють і зовсім не виявляють охоти до активного життя (підкреслення наше).

“На основі докладної обсервації виходить таке, що все залежить від одної-двох одиниць. Як такі одиниці є в даній місцевості, то Відділ є діяльний, легко справляється з труднощами, гарно репрезентує українців своєї місцевості назовні й успішно налаждує в себе співпрацю між поодинокими українськими організаціями. Коли таких одиниць нема в якійсь місцевості, то це по-

магає нічого ані велике число українського населення, ані число українських організацій. Тоді кожна людина й організація живуть лише для своїх організаційних підприємств, а про загальні і всім спільні українські справи нема кому думати”.

Як бачите, картина не зовсім така рожева для організації, що чваниться 90-процентовою репрезентацією. Всього на всього 200 відділів і представництв, і з них дуже мало активних, а як і є які активні, то завдяки тільки одній-двом одиницям.

А може ті ідеологічно-неактивні (з точки зору Кука) українці дають проте добру фінансову підтримку для Кука? Про це можуть нам багато сказати фінансові і бюджетні зіставлення Кука, такі як касові обороти, адміністративний бюджет, програмовий бюджет, біланс, і “рахунки від оснування Кука” (за цілі його 15 років існування).

І що ж виходить з тих всіх рахунків? Не будемо їх всіх розглядати, обмежимося тільки до “рахунків від оснування”, які вказують, що за свої 15 років існування Кук мав всіх приходів — з бюджетів відділів, бюджетів складових організацій, даток, фонду добродіїв, національної вкладки, видавництва, Уради, конгресів і ін. — \$361,419.90.

Цікаво буде підрахувати, скільки то з тих приходів припадає на душу українського населення в Канаді? В своїх пропагандистських зверненнях Кук звичайно підкреслює, що говорить від імені “півмільйона” українців в Канаді. Будем більш консервативні від Кука, він все надто ліберальний і для легшого рахунку приймемо як приблизну кількість українського населення цифру 361,419. Це значно менша цифра як півмільйона. Вийде тоді, що за 15 років свого існування в Канаді Кук дістав одного долара на душу, або менше як сім центів за один рік. Якщо прийняти півмільйона як правдиву кількість українців в Канаді, то Кук дістав менше як п'ять центів на душу за один рік.

Отаким то великий бюджет українського монопольного “патріотично-державницького центра”. З того бюджету Кук видав на “політичну ділянку” за 15 років свого існування \$106,366.40, або приблизно \$7,090 щороку. Здавалося б, що більша частина суми, виданої на “політичну ділянку” повинна була піти для Униради, того, по думці Кука, єдиного “українського державного центра” в Європі, який стоїть на ідеологічних позиціях Кука. Але з рахунків Кука виходить, що не Кук платить до бюджету Униради, але Унирада платить до бюджету Кука, бо в приходах бачимо позицію приходу для Кука від Униради в сумі \$7,903.74. Видно, що Унирада не тільки що не дістає жодних грошей на “визвольну акцію” від Кука, але ще й сама платить до бюджету Кука. А вже найцікавіше те, що в рахунках Кука нема і згадки “про фінансування визвольної акції” Кука. Нїде нема позиції, яка мала б якесь відношення до “визвольної акції” Кука, ані в касових оборотах, ані в адміністративному бюджеті, ані в програмовому бюджеті, ані в “рахунках від оснування Кука”. А “визвольна акція” — це серцевина, ядро “високої політики” Кука.

Чи видав хто, чи чував хто, щоб визвольну акцію можна було вести без грошей, без фондів? Де ж та визвольна акція Кука?

Де ж та “моральна і матеріальна поміч, скерована на остаточне визволення української нації”, якою так дуже величається Кук?

Виглядає, що матеріальної помочі для “визвольної справи” Кук не в силі дати, навіть якби й хотів, бо йому самому не вистачає тої матеріальної помочі, яку він дістає від українського громадянства в Канаді. Президія Кука прямо з сльозами в очах нарікає на незадовільний стан своїх матеріальних ресурсів. Ось що читаємо в “Деяких заввагах до рахунків КУК” в “Звідомленню з праці КУК”:

“Перше, що випадає в очі кожному уважному читачеві, це є той факт, що фінансова база КУК є надзвичайно скромна. Від часу заснування, ще з 1950-х років, мав КУК в середньому на рік 24 тисячі доларів, або 2 тисячі доларів місячно, якими треба було заплатити адміністрацію, друкувати книжки, займатися політичними проблемами, налагоджувати організаційні питання (конференції, конгреси і т. п.), покривати репрезентаційні видатки, тощо”.

Щоб краще зрозуміти далі “завваги” Кука в цій справі, на місці буде послатися на “Рахунки від заснування (за 15 років діяльності КУК)”. В тих рахунках Кука бачимо в приходах такі позиції:

Бюджети відділів	\$162,150.54
Бюджети складових організацій	9,478.37
Датки	16,386.62
Фонд добродіїв	22,468.07
Національна вкладка, включно	
з Громадським Фондом	80,219.50
Видавництва	16,751.26
УНРада	7,903.74
Конгреси	11,692.94
Зворот видатків	19,981.74
Комітет Карп. України	2,874.61
ФДУК (Фонд допомоги)	1,000.00
Різні	10,512.51
	<u>\$361,419.90</u>

Розходи за 15 років існування Кука такі:

Бюрові видатки	\$- 44,250.55
Канцелярський персонал	92,063.43
Організація	45,425.11
Видавництва	54,787.81
Політична ділянка	106,366.40
Різні	17,916.34
Бонд побіди	103.62
	<u>\$361,419.90</u>

Як бачимо, за 15 років свого існування Кук мав всіх доходів на суму \$361,419.90, а всіх витрат на суму \$361,-316.28, так що на руках Кука залишився всього на всього один-однісінький бонд перемоги вартості \$103.62. З відсутності рубрики чи рубрик в рахунках Кука, які мали б безпосередній зв'язок з "визвольною акцією" Кука, поверховно виходило б, що Кук жодної такої акції не вів за всі 15 років свого існування і, якщо він по 15 роках хотів би таку акцію провадити, то на це мав би тільки один бонд перемоги.

До подібного також поверховного висновку можна дійти, взявши до уваги прибуток Кука від Української Національної Ради в сумі 7,903.74 долара і не бачивши ані одної позиції в витратах Кука для Униради. Бо ж цілком ясно з рахунків Куку, що за 15 років свого існування він не видав ані centa для Униради і в той самий час одержав від неї \$7,903.74 доларів. А це в свою чергу може тільки означати, що не Кук платить до бюджету Униради, а Унирада платить до бюджету Кука.

Все-таки хоч як критично не ставились би ми до діяльності Кука, ніяк не можемо уявити собі, щоб Кук, який все і всюди дуже голосно чваниться своєю "моральною і матеріальною поміччю скерованою на остаточне визволення української нації" — себто своєю "визвольною акцією" — на ділі такої акції зовсім не провадив і за 15 років свого існування ані centa на таку акцію не дав. Ми ж не можемо дозволити собі забути, що хоч Кук визнає Унираду за головний український "державно-визвольний центр" в Європі, він в той же час вважає себе самотнім, безсумнівним і беззаперечним українським "державно-визвольним" центром в Канаді. І про це нагадає нам завжди секретар (щось гейбн державний канцлер) Кука, який все і всюди підкреслює "визвольну акцію" Кука на рівні з його акцією (також державного характеру) між українцями-громадянами Канади в цілях "правопорядку". Поки ми не читали ще статей державного

канцлера Кука (в особі редактора "УГ") ми схильні були думати, що в Канаді, на підставі канадської конституції, правопорядок є в виключній компетенції федерального уряду, але по прочитанні тих статей ми вже знаємо або повинні знати краще, а саме, що Кук перебрав у свою компетенцію як не цілу, принаймні частинну роль федерального уряду — наглядати за "правопорядком" між українцями-громадянами Канади. І федеральний уряд, говорячи мовою Кука, не може цього "ставити під сумнів, бо це було би несерйозне намагання". Цілком навпаки, федеральний уряд повинен подякувати Кукові за те, що частинно виручає уряд в його обов'язках щодо "правопорядку" між українцями.

Коли не можна "ставити під сумнів", що Кук діє між українцями Канади для "правопорядку", то як же ж можна "ставити під сумнів" другу головну ділянку праці Кука, його "визвольну акцію"? Коли ми не бачимо в бюджеті Кука видатків на "визвольну акцію", то це зовсім не означає, що такої акції Кук не веде. Кук її веде, але як "державний центр" він не може так явно-славно виказувати таку акцію в своїм бюджеті. Всі ми чейже не діти і повинні знати, що в державних бюджетах деякі видатки з цілком зрозумілих причин (державної рації) мусять бути відповідно замасковані. Ми тому прийшли до переконання і віримо, що з нами погодяться всі ті, які уважно прочитають бюджет Кука за 15 років його діяльності, — що Кук таки провадить "визвольну акцію" і що Кук має поважні видатки на ту акцію, але що ті видатки криються переважно під скромною рубрикою "політична ділянка", і припускаємо, що частинно вони входять в рубрику "видавництва".

Але Кук не ангажує себе в такій визвольній акції, як це роблять ОУН, УНО і ЛВУ (Ліга визволення України). Визвольна акція Кука провадиться тільки як політична акція в формі "високої політики". В офіційній програмі Кука "висока політика" скерована "на оста-

точне визволення української нації", але як це "визволення" в дійсності виглядає, про це секретар (державний канцлер) Кука дає таку інформацію:

Українці Канади не можуть зробити багато для визволення України (підкреслення наше). Вони не можуть вживати якихсь безпосередніх засобів у боротьбі України за волю. Але вони можуть допомогти визвольній справі, здобуваючи для неї приятелів і створюючи для українського питання, як це влучно сказав один федеральний посол українець, сприятливий клімат (підкреслення наше). І власне для скріплення такого пригожого клімату відносно української проблеми були подумані виступи представників чотирьох партій на П'ятому Конгресі". (Мова про П'ятий конгрес Куку, в часі якого Кук відзначав також 100-річний ювілей з дня народження Івана Франка, коли з платформи Кука говорили репрезентанти чотирьох канадських партій, кожна з них маючи на увазі надходячі федеральні вибори — пояснення наше).

Так, отже, для Кука ціла суть його "визвольної акції" в його "високій політиці", а головна ціль "високої політики" — створювати сприятливий, пригожий "клімат", іншими словами здобувати для неї все і всюди приятелів, головню в зв'язку з канадськими виборами.

Бюджет Кука виказує, що витрати на політичну ділянку забирають близько 30 процентів його бюджету. Коли до того додамо навіть всі витрати на видавництва, що виносять яких 15 процентів бюджету, то вийде, що на "високу політику" Кук видає не більше як 45 процентів свого бюджету. Останні 55 процентів ідуть на організацію, плату персоналу, бюрові і другі видатки, так що з кожного долара, який впливає до каси Кука, 55 центів іде на біжучі оперативні кошти Кука, а 45 центів на політичну ділянку і видавництва, себто на "високу політику" Кука. Або, іншими словами, з кожних 20 тисяч доларів, які впливають до каси Кука, оперативні кошти забирають одинадцять тисяч доларів, а на "визвольну

справу" в формі "високої політики" залишається тільки дев'ять тисяч доларів.

З огляду на такі великі оперативні кошти цілком зрозумілими стають для нас нарікання керівників Кука, що "фінансова база КУК надзвичайно скромна". Ім хотілось би повести "дипломатично-репрезентаційну" діяльність Кука на дуже широку стопу, але на це не стає їм фінансів. А так хотілось би їм мати от хоч би "постійне представництво" (щось в роді дипломатичної місії, коли не повної амбасадн) принаймні в Оттаві, але українська громадськість не відчуває як слід ваги Кука і не дає йому належної фінансової підтримки. Ось тільки послухайте, як то "хотіла б душа до раю, та гріхи не пускають", або як про це пише Кук в своєму "Звідомленні":

"Маючи на увазі завдання і цілі КУК і зв'язану з ними конкретну працю, є конечна для нього річна сума коштів 50 тисяч доларів. В той час можна було би зреалізувати такі конечності, як постійне представництво в Оттаві, поширена політична акція, повне налагодження організаційних питань (наприклад конечність постійних організаторів) і відповідна видавнича діяльність..."

Очевидна річ, що за поширення "фінансової бази" Кука, себто за більшу фінансову підтримку Кука українською громадськістю в Канаді, велися постійні кампанії і апелі, проголошена була навіть спеціальна збірка в формі національного податку на Український Громадський Фонд, але результати тих кампаній, апелів і проголошень не були світлі. Не дивно, що керівники Кука нарікають в "Звідомленні":

"Після четвертого Конгресу керівні органи КУК проголосили спеціальну збірку на Український Громадський Фонд. Назначена квота була 35 тисяч доларів, а її цілі були часто проголошували публично. Дехто з того приводу обурювався, мовляв, це за мала квота. Більше, як рік часу велася ця збірка (від осені 1954 року) і закінчено її 31 березня ц.р. результатом \$16,902.18, неогоджену квоту виконано на 48%."

В виду такого результату і нам не залишається нічого іншого, хіба тільки погодитися з керівниками Кука, що “фінансова база Кука надзвичайно скромна”.

Ми вже писали про дуже високу оцінку, яку самий Кук дає своїй праці, “скерованій на остаточне визволення української нації”. Писали ми також про таку ж високу оцінку, яку Кук дає собі в зв'язку з його одним, безсумнівним і беззаперечним “правом” до репрезентації українців Канади перед канадським урядом. Згадували і про те, що до компетенції Кука належить нагляд над “правопорядком” між українцями Канади. При тім дозволили собі висловити деякі свої заваги щодо тих високих оцінок Кука. На цьому місці пригадаємо тільки, що коли говорити мовою Кука, то його праця — це “велика, нераз дуже довга і коштовна робота”. Що це коштовна робота, ми бачили вже з бюджету Кука. Залишається ще нам переконатись, наскільки “велика” та робота Кука, бо зовсім не думаємо піддавати під сумнів, що робота Кука то дійсно “дуже довга робота”, що вона забирає дуже багато часу і для персоналу і для президії і для президіальної ради Кука. Проте ми завдали собі труда досить докладно переглянути “Звідомлення з праці КУК за три роки, 1953, 1954 і 1955”, і нарахували, що президія і рада Кука мали в тих трьох роках дуже багато довгих засідань, на яких радили і дискусували в таких справах:

В організаційних справах — всіх нарад чи рішень було 30, або 17.0% діяльності Кука;

в справах “високої політики” — всіх нарад чи рішень було 88, або 50.0% діяльності Кука;

в канадській політиці — всіх нарад чи рішень було 6, або 3.5% діяльності Кука;

в справах імміграції — всіх нарад чи рішень було 23, або 13.0% діяльності Кука;

в справах української мови — всіх нарад чи рішень було 13, або 7.5% діяльності Кука;

в різних справах — всіх нарад чи рішень було 16, або 9.0% діяльності Кука.

В повних справах було всіх нарад чи рішень 176, або 100% діяльності Кука.

Що як що, а повний підсумок доказує понад всякий сумнів, що Кук цілком правий, коли говорить, що його робота “дуже довга”. Але чи правий Кук, коли твердить, що його робота не тільки “дуже довга”, але також “велика”? Пічемо від роботи, що її Кук вважає за найважливішу, роботи, зв’язаної з його “високою політикою”. Побачимо, якими шляхами ходить та “висока політика” Кука і що “великого” зробила вона для “визволення України”?

КУК – і його “непохитна державницька лінія в українських справах”

Щоб як слід зрозуміти й оцінити, яку то “велику роботу” робить Кук в зв’язку з своєю “визвольною акцією”, треба наперед з’ясувати собі “непохитну державницьку лінію в українських справах”, якої Кук цілий час мав би придержуватися. На підставі офіціальних резолюцій, заяв, комунікатів, меморіалів, протестів, звернень, відзивів Кука, і на підставі інтерпретацій офіціального становища Кука, даваних щедро, часто й густо генеральним секретарем Кука, та “непохитна лінія” в основних речах така:

На Україні немає жодної української держави. УРСР — це фікція (видумка, щось таке, що не існує). УРСР — це експозитура або агентура Москви. Нічого в ній не діється без розказу згорн з Москви. Все там московське, російське, — почавши від поштових марок і закінчивши на атестатах зрілості та всяких урядових документах, — все тільки на російській мові. Все, що важніше в літературі, виходить тільки на російській мові, а на українській мові виходять тільки дрібнички. Газети там переважно російські, а коли які й друкуються на українській мові, вони тільки по мові українські а по “духу” російські. Тільки нижче шкільництво на українській мові, вище переважно на російській, а вже вищі технічні училища виключно тільки на російській мові. Українська мова там не розвивається за своїми законами, але так, як це розказує Москва. Всі технічні терміни в українській мові — російські, тільки дещо перелицьовані на український лад. Українську культуру Москва нищить, а свою “московську” насаджує. Все, що Москва дозволяє в українській культурі, то співати українських неополітичних народних пісень і танцювати українських народних танців. Москва наказує українцям співати “московських

большевицьких пісень", примушує українських поетів складати пісні, правда, в українській мові, але зате в "московським большевицьким дусі", і такі пісні українські діти мусять вивчати в школі і співати їх на честь і славу Москви. Українські письменники пишуть тільки "під диктат Москви", навіть свій протест проти Кука в Канаді вони написали під диктат Москви. А в колгоспах — що там не діється! Не тільки мусять колгоспники працювати багато тяжче, як колись їх предки працювали на панщині, але ще й мусять танцювати такі танці, як "кукурудзу", "пшеницю", "буряки", і все те для "ненаситної Москви". Навіть церкву запрягли там до "большевицького воза" і вона веде пропаганду за миром в світі під диктат Москви.

Словом на Україні немає не тільки української держави, але нема там майже нічого українського! Нема там України! Всюди там панує Москва!

А раз УРСР фікція, то й всі її урядові установи також фікція. Українські міністри, українські депутати до Верховної Ради УРСР? Це ставленики Москви, які тільки вдають, що вони нібито український уряд, що вони нібито український парламент. Вони тільки й те роблять, що їм наказує Москва.

Що з того, що УРСР визнана державами світу за суверенну державу як член-основоположник Організації Об'єднаних Націй (ООН)? Україна в ООН — це експозитура Москви, вона там робить тільки те, що їй наказує Москва. Ніколи, ніколи Кук не визнає УРСР!

Що український народ в часі Другої світової війни бився до загину за Радянську Україну і Радянський Союз, про це Кук не хоче згадувати. По думці Кука це була "велика помилка" українського народу. Краще вже про це замовчати!

Це байка, що преса цілого світу пише про великі зміни в Радянському Союзі взагалі, а на Україні зокрема. — Для Кука всі ті зміни не дійсні, тільки позірні. Це тіль-

ки хитра тактика Москви для окоманування цілого світу. На Україні нема України, там тільки Москва!

А де ж та правдива Україна? Де ж та правдива, дійсна українська держава — не фікція?

Не на Україні, а — в західній Німеччині! І Кук самий допоміг її створити в 1948 р. в формі “державного центра УНР при Українській Національній Раді”, включно з президентом УНР. Недавно ще був ним покійний Андрій Лівницький, а зараз — це “пан президент Д-р Степан Витвицький”.

Таку то “дійсну, правдиву”, не фіктивну українську державу визнає Кук! І таку то “українську державу” повинні визнати всі українці, головню на еміграції! Бо на Україні, — каже Кук, — весь сорокамільйонний український народ якраз такої держави бажає, лихо тільки, що свого бажання не може голосно заявити, бо Москва заперла йому уста.

Якщо відкинути всякі прикраси, вихиляси, викрутаси і баляндаси з тих всіх резолюцій, заяв, комунікатів, меморіалів, протестів, звернень, відзивів, апелів, інтерпретацій, дискусій і постанов Кука, то побачимо, що в світі настали величезні зміни, але ані на йоту не змінилась “непохитна лінія” Кука. Вона ж і не може змінитись, бо вона “непохитна”!

Та “непохитна лінія” Кука дуже проста:

Кук не визнає УРСР на Україні, зате визнає “державний центр УНР” в західній Німеччині.

Щоб “головний державний центр УНР” дістав повне визнання в світі, як “єдина законна конституційна українська держава”, над тим мусить попрацювати не тільки самий “головний державний центр”, але й три другі, вже не такі головні, але все-таки важні центри, а то Кук в Канаді, Укк в США і Паук на терені цілого американського континенту, а зокрема при ООН.

Кук робить, буде дальше робити і, остаточно, такі зробіть те, що вплине на уряд Канади, щоб той поміг “створити сприятливий клімат” для української “визвольної справи” заявою перед цілим світом, що Канада за “активним визволенням України”, себто за знищенням УРСР і за створенням на її місці “правдивої, вільної, незалежної і незалежної УНР”. А що Кук ніяк не вірить, щоб таке могло статися в “кліматі” співіснування (коекзистенції), то, очевидна річ, це може статися тільки через “остаточний змаг” між Заходом і Сходом, себто через війну, яка в нинішніх обставинах була б атомною війною. Не робить жодної різниці для Кука професійна опінія учених і мілітаристів, що така війна означала б катастрофу, а то й цілковите винищення людства. Для Кука це не важно. Хай гине цілий світ, тільки щоб “головний державний центр УНР” дістав визнання від держав світу, щоб цей “символ української державності” став дійсною, всіма визнаною державою!

Укк має те саме робити в США і з такими самими результатами.

Але ані Кук в Канаді, ані Укк в США не можуть нічого путнього зробити для “державного центру УНР”, доки не буде консолідації всіх українців поза межами України. Така консолідація (зміцнення сил через об’єднання) всіх українців в Канаді, мусить бути на базі Кука, а консолідація всіх українців в США на базі Укка.

Але “батьки” Кука, як з любов’ю і пошаною називає їх п. генеральний секретар Кука, не вдовольнялись тільки окремою консолідацією в Канаді і окремою в США. Вони передбачували можливість, що Кук і Укк, хоч самі в собі “сконсолідовані”, можуть розійтися в своїй “високій політніці”, і тому вважали за доцільне створити ще один консолідаційний центр, який координував би роботу Кука і Укка в той спосіб, щоб ані Кук ані Укк не могли “ходити самотас”. І для того розумні батьки Кука попри Кук створили ще Паук (Панамериканську українську кон-

ференцію). Оце та “колосальна” організація, якою так величався Кук перед своїм П'ятим конгресом, організація, що мала діяти на цілому американському континенті, північному і південному, і вдобавок також на арені ООН, як майбутній член Соціально-економічної комісії, а може ще й других комісій ООН. Батьки Кука створили Паук в 1947 р., а пізніше, в 1948 р., постала Унрада в Німеччині, “на базі якої зачала консолідуватися українська еміграція в цілій Європі”. Та й не забудьте ж, що Кук величався також перед своїм П'ятим конгресом, що “це Кук допровадив був до консолідації українських політичних партій в Українській Національній Раді”.

Пан генеральний секретар Кука з великим захоплення пише про це:

“Могутня сила того слова консолідація, пробуджена батьками Комітету Українців Канади і творцями Українського Конгресового Комітету Америки, ринула наче стихійна повінь поза кордони держав і перекотилася через океан до Європи. В листопаді 1947 року повстала Пан-Американська Українська Конференція, а в літі 1948 року Українська Національна Рада в Європі.”

(“Укр. Голос”, 21 вересня, 1955.)

По думці Кука, “консолідація” — це чарівне, магічне слово, що, як те казкове “сезамі”, має відчинити двері до міністерств закордонних справ великих держав Заходу і до таких поважних американських інституцій, як Американський комітет визволення від більшовизму (АКВБ). Але на велике розчарування Кука “консолідація” не стала таким чародійним ключем, як того сподівався Кук, — двері міністерств закордонних справ не відчинялись так, як того хотіли Кук і Унрада. Відчинились, але не широко, тільки двері Американського комітету визволення від більшовизму.

А з Паук сталась правдива морока для її батьків. Виявилось, що Паук ще більше вміла блофувати, як самий Кук. Чого вона не наобіцяла своїм батькам! Вона ма-

ла зайти в ООН, вона мала через ООН нав'язати зв'язки з державами заходу і поробити їх "приятелями України", вона мала помагати Кукові в дальшій консолідації на базі Униради, вона мала робити і це і те. На п'ятих нарадах Паук, які відбулися в найкоштовнішому і найдорожчому готелі Роял Йорк в Торонто на 24 і 25 вересня 1955 р., її учасники — по вісім "державних мужів" з Канади і з США — схвалили, припечатали, закусили і запили дуже важні "консолідаційні" резолюції, а саме: 1) що на американському континенті і Кук і Укк будуть консолідувати, координувати і устійнювати свою визвольну акцію на базі Паук; 2) що всі вони — і Кук і Укк і Паук — і вся українська еміграція в цілому світі будуть консолідуватися на базі Униради; і 3), що Паук, як надійна і розумна дитина своїх батьків, буде консолідувати українську справу на базі ООН, як член Соціально-економічної комісії, а може й ще других комісій ООН.

Але на тих резолюціях вся робота Паук закінчилась. Здається Паук пізніше хвалилась, що вислала в різні сторони світу пропагандистську літературу Кука і Укка, але Паук, хоч як її батьки на те не напосідались, навіть не пробувала внести аплікацію (прохання) до ООН, щоб її прийняли в членні хочби там якої комісії. Такий брак почуття відповідальності з боку Паук не на жарт так розгнівив Кука, який мусив вхопитись і вхопився за єдиний засіб, що залишається батькам в таких справах, себто відмовився платити які-будь гроші на утримання Паук. Річний бюджет Паук, на який Кук платив третину, а Укк дві третіх, спершу був зредукований з \$10,000 на \$6,000, а потім цілком був скасований. Потім, коли то сталося, всякий слід за Паук пропав. Паук щезла цілком з горизонту "високої політики".

А як стоять справи між Куком і Унирадою? Також не дуже рожево. Цікаве те, що хоч Кук, а головню його генеральний секретар, з великими реверенсами (уклонами) згадують саме ім'я і Униради і "державного цен-

тра УНР" і "президента УНР в екзилі", то зі "Звідомлення Куку" не виходить, щоб були якісь тісніші дипломатично-державні зносини між Куком, як "українським державним центром в Канаді", і Урядою, як "всеукраїнським державним центром". Чомусь нелегко приходитьсь зрозуміти, щоб Кук уважав, що для нього конечно мати своє "постійне представництво" в Оттаві, а не думав зовсім мати таке представництво при "державному центрі в екзилі". "Дипломатично-державні" зв'язки між Куком і Урядою обмежуються до пару запитів Кука, адресованих до Уради, і відповідей Уради на ті запити Кука. (Мабуть ми не дотримусьмо дипломатичного протоколу, коли називасмо переписку між Куком і Урядою звичайними словами — запити і відповіді; мабуть пристойніше було б нам називати таку кореспонденцією "обміною дипломатичних нот"). Та й такої кореспонденції мабуть і не було б, якби не те кляте "непередрішенство", яке тільки клопоту накоїло для Уради і яке замість посунути справу "консолідації" вперед, посунуло її так далеко взад, що треба буде мабуть починати цілу ту консолідацію наново, з самого початку. Бо якщо вірити газетним інформаціям, то консолідація на базі Уради проходила в такому порядку:

Зараз на вступі треба зазначити, що Урада, яка створилась в 1948 р., була не одинока, що мала претенсії бути "державним центром". Поза Урядою існував другий "державний центр", ЗП УГВР (Закордонне представництво Української головної визвольної ради), контрольоване бандерівцями. Зі зрозумілих причин українські гетьманці (СГД), як монархісти, не могли належати до жодного з тих двох "державних центрів". Дальше треба підкреслити, що в наступних роках консолідація в Уряді не збільшувалась, але зменшувалась. В 1950 р. вибула з Уради одна з фракцій, ОУНР. В 1953 р. друга фракція ОУН під проводом Андрія Мельника відтягнула своїх репрезентантів з ВО (Виконавчого органу), себто "уряду" Уради. Але в тому самому році Осип Бойду-

ник, з тої самої фракції був вибраний головою Управи, а Дмитро Андрієвський, з тої ж фракції, став керманічем ресорту зовнішніх справ. В 1954 р. оба вони зрештешували з своїх "міністерських постів". В тому самому році вийшла з Управи фракція УНДС (Український народно-демократичний союз). Остаточно в 1957 р. фракція ОУН під проводом А. Мельника цілком виступила з Управи.

Причиною тих виступів було питання "непередрішенства" в зв'язку з певним порозумінням, яке наступило між Управою і АКВБ (Американським комітетом визволення від більшовизму). Цей комітет, зорганізований в США, має великі фонди на "боротьбу з більшовизмом", оперує радіостанцією "Визволення", утримує Інститут вивчення історії і культури народів СРСР, і взагалі старається контролювати і координувати при допомозі своїх фондів всі антикомуністичні емігрантські угруповання. АКВБ стоїть дуже твердо на позиції т. з. непередрішенства. Це значить, що АКВБ стоїть виразно і рішуче на становищі "єдиної неділимої Росії", але гарненько замасковує те своє становище вигідною формулкою "непередрішенства", себто апелює до неросійських емігрантів — українців, білоросів, грузинів і т. д., мовляв, ви всі єднайтеся з росіянами для боротьби з більшовизмом, себто з Радянським Союзом, але наперед не сваріться між собою за те, який колись має бути державний устрій і суспільний лад в майбутній "визволеній" Росії!

Управа публічно приписувала собі в заслугу те, що багато українських науковців були заангажовані через АКВБ до праці в Інституті вивчення історії і культури народів СРСР (той інститут звуть також Інститутом дослідів історії СРСР), і що українські журналісти заангажовані тим же АКВБ до пропагандистської праці в радіовисильні "Визволення". Але угруповання, які стоять поза Управою, а навіть американський Укк, і також ОУН, яка недавно вийшла з Управи, роблять закиди Управі, що

вона своєю співпрацею з АКВБ компрометує принцип самостійності України і стоїть на становищі “непередрішенства”. В листопаді 1954 р. появилася була в торонтонському “Гомоні України”, що симпатизує з бандерівцями, стаття п. н. “Д-р Витвицький простягає до УККА руку за грішми”, написана як репортаж про засідання екзекутиви Укка в Нью Йорку. На тому засіданні екзекутива Укка мала висунути проти д-ра Витвицького закиди, що він звів українську справу до “общерусского котьолка” на непередрішенські позиції, що Унрада співпрацює з “москалями” і їх американськими спонзорами (себто АКВБ) в дусі “непередрішенства” і що українські науковці в Інституті дослідів історії СРСР і українські журналісти в радіовисильні “Визволення” мусять працювати згідно з принципом “непередрішенства”.

Секретар Кука (він же редактор “УГ”) такий закид, звичайно, не міг пропустити мовчанкою і в номері “Українського голосу” від 8 грудня 1954 р. вилляв повне відро журналістичних помий на автора статті в “Гомоні України”, що відважився так по “розбишацьки” виступити проти президента Витвицького і Унради. Але що стаття в “ГУ” була репортажем з засідання американського Укка, то виходило, що закиди проти Витвицького і Унради робив фактично американський Укк. Редактор “Українського Голосу” в своїй обурливій статті домагався “прочищення атмосфери”, хотів вияснення від Укка, чи такі закиди були дійсно пороблені, але такого “вияснення атмосфери” від Укка ми не бачили, а на то редактор “Укр. Голосу” дав би був дуже видне місце. Виглядає, що закиди проти Витвицького і Унради були винесені на згаданім засіданні Укка, як подано було в “Г. України”. Виглядає далше, що пояснення взаємовідносин між Унрадою і багатим на фонди АКВБ не вдовольняють нікого, крім хіба деяких членів екзекутиви Кука. Такі пояснення давали речники від Унради вже багато-багато разів. Та й самому Куку було дане спеціальне пояснення в “урядовій

дорозі" самою Урядою, як відповідь на запит Кука в цій справі, а саме, про взаємовідносини між Урядою і багатим АКВБ. Про те пояснення Уради читаємо в "Звідомленню Кука" за місяць грудень в 1954 р. таке:

"УНРада дає відповідь на запити КУК, що —

(а) Український Державний Центр стоїть на позиціях Четвертого Універсалу, —

(б) Непередрішенство заступає весь час Американський Комітет Боротьби з Большеви́змом, але ВО УНРади не бажає втратити контакту з тою американською інституцією і весь час робить заходи, щоб його переконати в недоцільності й шкідливості політики непередрішення, —

(в) ВО УНРади не веде ніяких розмов з москалями й поки московська еміграція заперечує Україні право на незалежність, про ніяку співпрацю з ними не може бути мови, —

(г) Через участь українських науковців в Інституті Дослідів ССРСР і журналістів у радіовиспільні "Визволення" УНРада не заангажувалася нічим у політнічї непередрішення."

Як бачимо, повища відповідь Уради на запити Кука написана по всім правилам "високої дипломатії". Відповідь була дана, щоб опрокинути закиди, що Урада співпрацює з багатим на фонди АКВБ, який стоїть на становищі "непередрішенства", себто на становищі "єдиної неділимої Росії". Відповідь Уради тих закидів і не признає, і в той сам час їх і не заперечує. На простій мові треба було б сказати, що тут Урада "ходить поміж дощ". Урада і нібито проти "неперсдрішенства" АКВБ, і водночас "не бажає втратити контакту з тою американською інституцією".

Така "дипломатична" відповідь Уради наглядно показує її опортунізм, але, видно, мусила припасти до смаку членам ексекутиви Кука, бо в "Звідомленні" нема згадки про те, що хтось з нею не погоджувався, або щоб та відповідь була навіть піддана під дискусію.

Наступні події всередині самої Уради і “сконсолідованих” з нею партій і організацій показують, що і до сьогодні над Урадою висять хмари сумнівів відносно її “визвольної акції” в зв’язку з її неясними взаємовідносинами до АКВБ і до ним контрольованих інституцій та підприємств. Виступлення з Уради фракції ОУН під проводом Андрія Мельника, відмова Укка з США давати регулярну фінансову піддержку для Уради, а головне, брак яких-будь показників, що Урада взагалі має якісь реальні успіхи в своїй “політично-державній” акції, не ворожать світлого майбутнього для “одинокого державного центру” на еміграції.

Сьогодні вже виглядає, що мабуть панівець пішла “велика робота” Кука, якою він так величався ще донедавна, підкреслюючи, що “це КУК допровадив був до консолідації політичних партій в Українській Національній Раді”. Консолідація дійшла до того, що по вибуттю з Уради на її Четвертій сесії в березні ц. р. Організації українських націоналістів (ОУН) в Уряді залишилось декілька емігрантських угруповань, що шумно-гучно називають себе політичними партіями.

В результаті виступлення з Уради фракції Андрія Мельника зачались довгі і часті словесні баталії між редактором “Укр. голосу”, органу Суса, і редакторами “Н. шляху”, органу Уно. Редактор “У. голосу”, не забуваючи своєї високої позиції генерального секретаря Кука, твердо стоїть “на базі” Уради і ніяк не може уявити собі, щоб якась вже “в Уряді сконсолідована” партія чи фракція могла поповнити такий великий національний гріх, як виступлення з Уради. Редактори “Н. шляху” не бачать в тому жодного гріха, навпаки, вони те виступлення похваляють. Ще до святкування 25-літнього ювілею Уно в Канаді ті баталії велись при допомозі легкої рукопашної зброї. Але після ювілею баталії прийняли форму регулярної війни, озброєної тяжкою зброєю, великими гарматами.

І якої ж тепер “визвольної акції” можна сподіватися від Кука ввиду таких воєнничих взаємовідносин між Сусом і Уном, двома з трьох головних складових організацій Кука? Коли б не то, що Бук (Братство українських католиків), третя з тих головних організацій Кука, час від часу бере на себе роль миротворця між Сусом і Уном, то дні Кука були б вже давно пораховані. Свое щастя в тому напрямі Кук має завдячити тій обставині, що Бук не має якоїсь одної ясно визначеної державницької ідеології. Головна ціль Бука — це оборона інтересів католицької церкви, щоб забезпечити і затримати для неї перше місце між українцями Канади, щоб та церква могла якнайшвидше відновитися на українських землях, без огляду на те, який буде політичний і державний лад на Україні. Бук хоче, щоб сповнилася історична місія української католицької церкви — повернути на католицьку віру не тільки цілий український народ, але і всі другі народи на сході Європи.

“Великі осяги” КУКа

— Щодо “великої роботи” в зв’язку з “високою політикою” Кука по шляху “консолідації на базі Унради і державного центру УНР в екзилі” маємо нині повну рішучість сказати, що та “велика робота” не пішла ані кроку вперед, навпаки, пішла взад. Пояснення не треба далеко шукати — на самому батозі далеко не заїдеш. Кук сіяв гречку, а вродив мак. Результат “великої роботи” Кука в цьому напрямі очевидний: великий нуль, велике ніщо!

Перегляньмо далі довгий список “досягнень”, або, як Кук їх залюбки називає, “осягів” Кука і побачимо такі ж результати!

Хвалиться Кук, що він зробив таку велику річ, як “інтервенція” на нарадах т. зв. Великої Чвірки в Женеві в 1955 р. З яким результатом? — Великий нуль!

Хвалиться Кук, що він зробив “інтервенцію” з нагоди Вашингтонської декларації Айтзенгавера і Ідена. З яким результатом? — Великий нуль!

Хвалиться Кук, що він зробив “інтервенцію” у прем’єр-міністра Великої Британії проти приїняття Хрущова і Булганіна. З яким результатом? — Великий нуль!

Здавалось би, що при таких “світлих” результатах Кук стане трохи скромніший у своїй самохвальбі. Та де там! Ось послухайте:

Кук добився того, що уряд Канади “визнав Україну і українську національність”. Не вірите? — Подивіться на 25-ту сторінку “Звідомлення з праці КУК” і там прочитаєте в листі “осягів” Кука таке:

“Визнання України й української національності (заява в парламенті міністра Пикерсгилла 6 травня 1955)”.

Це такий цікавий і нечуваний “осяг”, що треба таки про нього кілька слів сказати.

Кілька новоприбулих українців здівувались і запро-
тестували, що на їхніх свідоцтвах канадського громадян-
ства не було подано України, як країни народження. Ви-
явилось потім, що якийсь підрядний урядовець в міністер-
стві видав обіжник, в якому пояснювалось, що назва кра-
їни народження повинна бути та сама, що й назва країни
державної приналежності апліканта в час його народжен-
ня, так що в свідоцтві нового громадянина, який родився
в західній Україні, коли вона була ще під Польщею, по-
дано було не тільки, що він родився в Польщі, але й що
він був громадянином Польщі, хоч в той час західна
Україна була вже частиною Радянської України. І не тре-
ба конче й винувати того урядовця, бо ж велика кіль-
кість новоприбулих приїхали до Канади з документами,
на яких “Польща” було подана не тільки, як країна їх
державної приналежності, але й як країна їх народження.
Прибувши до Канади, деякі з тих новоприбулих хотіли
“регабілізуватися” принаймні на свідоцтві канадського
громадянства. В результаті Кук підняв акцію, — правда та
акція в історії Кука цілком виняткова, але й за це можна
сказати йому спасибі, — щоб на свідоцтвах канадського
громадянства країна народження українців була подана
як Україна, а не як Польща, Австрія, Румунія і т.д. Але
Кук і не сподівався, що підтримуючи таке бажання до уря-
ду, його речники, хочачи-нехочачи, будуть примушені вид-
вигнути одиникий аргумент, який був можливий, — ар-
гумент, ґрунтований на факті, що його самий Кук все запер-
ечував і ще заперечує, — а саме, що Україна — це
держава і що Україна — член-основоположник Організа-
ції Об'єднаних Націй (ООН). Так, отже, в тій своїй акції
Кук несподівано для себе самого зайшов в “сліпий кут”,
в якому треба було відректися своєї “високої політики”
на користь практичної політики, на користь життєвих
вимог українців в Канаді. Щиро бажаємо Кукові, щоб і
надалі якнайчастіше заходив в такі “сліпі кути”!

Щоб не бути голослівними, подамо дослівно головну частину аргументу депутата Дікура, який на просьбу Кука підняв питання зазначення України як місця народження на свідцтвах канадського громадянства, за статтею в "У голосі" від 16 травня 1955 р.:

"Далі посол Дікур сказав, що не буде входити в історію України, але хотів би вказати міністрові, що в тій країні є нині поверх 42 мільйони населення, що вона (Україна) охоплює територію більшу ніж Франція, що вона є окремою республікою в Світовій Організації Націй і є чартерним членом Об'єднаних Націй". (Пікреслення наше).

Очевидна річ, що б. міністр громадянства і імміграції Пікерсгил не міг не погодитися з аргументом депутата Дікура, бо той аргумент був опертий на дійсних фактах. В своїй заяві п. Пікерсгил не сказав нічого нового про Україну і про українську національність. Він не потребував "визнати" Україну, бо вона і так була визнана Канадою ще в той час, коли Канада і Україна стали членами-основоположниками Організації Об'єднаних Націй.

А може п. Пікерсгил визнав "державний центр УНР в екзилі"? — Ніколи в світі!

Запитаємо отже провід Кука: Чому, панове, блофуйте? Час вже перестати блофувати, головню ввиду ваших "великих осягів" у "високій політніці"!

Але, як видно, блофування стало другою натурою Кука. "Звіdomлення з праці Кука" доводить до відома, що Кук допровадив до "поглиблення лучби з урядом (підкреслення наше) і парламентарними кругами в Оттаві, близької співпраці з ними, проломання мовчанки про Україну в урядових комунікатах і заявах членів федерального кабінету, дуже повчальних і прихильних дискусій про Україну в парламенті й Комітеті Закордонних Справ".

Мусимо зауважити Кукові, що "дуже повчальні і прихильні дискусії про Україну в парламенті" ми і читали

і про них чули вже досить давненько, коли ще про Кука в Канаді ніхто не чув. Хай вже хоч тут Кук не піє півнем, бо це непристойно навіть і для нього!

Але нас дуже зацікавила “лучба” між Куком і урядом Канади. Що це воно за диво? Стрічаємось перший раз з тим дивовижним словом “лучба” і тому не певні, в якому значенні воно вжито Куком. Не претендуємо, що ми знавці української мови, але здогадуємось, що “лучба” мабуть означає злуку, з'єднання, єдність. — В чому ж та єдність? — Тяжко сказати, і ми певні, що й Кук на це питання не міг би відповісти. — Може в “близькій співпраці” уряду з Куком? — Хіба тільки в одній справі — в забороні в'їзду української культурно-мистецької делегації з України на свято Івана Франка в Вінніпегу. Делегацію запросило до Канади Товариство культурного зв'язку з Україною. На 19 червня канадське державне радіо Сі-бі-сі оголосило рано, що делегація з Кисва допущена була урядом і що вона приїде до Вінніпегу на 5 липня, а вже пополудні того самого дня Сі-бі-сі проголосило, що Антон Яримович, бувший голова Кука, мав телефонну розмову з б. міністром імміграції Піккерсгілом, протестуючи від імені Кука проти допущення делегації до Канади і міністр остаточно заборонив делегації вступ до Канади. Видно міністр дав себе переконати Кукові, що делегація з України була дуже “небезпечна” для Канади, тим більш, що запросило її до Канади таке нібито “небезпечне комуністичне товариство”, як Товариство Культурного Зв'язку з Україною.

Як бачимо, ця “інтервенція” вдалася Кукові набагато краще, як його “інтервенція” до Великої чвірки в Женеві, або його “інтервенція” до Айзенгавера і Ідена в справі Вашингтонської декларації, або його “інтервенція” до Ідена проти прийняття Хрушова і Булганіна урядом Великої Британії. Можна навіть сказати, що “інтервенція” Кука в справі заборони для культурно-мистецької делегації з України вдалась Кукові краще, як всі його другі

“інтервенції” до купи разом. За цю “інтервенцію” Кук повинен самий собі прицепити спеціальний орден заслуги, бо, здається, така нагода для Кука ледве чи коли ще трапиться.

А може та “єдність” між Куком і урядом проявилась в “проломанню мовчанки про Україну в урядових комунікатах”, як чваниться Кук? — Де ж ті “урядові комунікати” про Україну? — питаємо. Бо якось ми жодного такого “урядового комунікату” про Україну ані не читали, ані не бачили, ані про гаке навіть не чули!

Згадує також Кук про якісь “урядові заяви членів федерального кабінету” про Україну. — Де ж ті “урядові заяви членів федерального кабінету” про Україну? — питаємо Кука. Бо ж не можна вважати за “урядову заяву” письмо б. міністра здоров'я Мартіна, яке за нього прочитав на П'ятому конгресі хтось другий. Письмо було читане не від імені уряду, але від ліберальної партії. Від трьох інших політичних партій також були прочитані або виголошені промови на тому конгресі, але ніхто не буде брати серйозно такі промови чи привіти за вияв офіційної політики тих партій відносно України. На такій okazії промовці звичайно не жалують компліментів на адресу людей, які їх запросили, тим більше, коли на думці кожного — наступні вибори в Канаді. Про такі промови, щедрі на обіцянки, можна сказати: “Обіцяв пан дати, казав почекати”! От якби п. Мартин, коли ще був міністром, віголосив був промову в парламенті від імені уряду Канади, що, мовляв, Канада стоїть в повній “єдності” з Куком “на базі Унради” і не визнає більше Української РСР, але натомість визнає “державний центр УНР в екзилі”, як “легальний уряд України”, тоді це була б “урядова заява” цілком по “непохитній державницькій лінії” Кука. Але такої заяви п. Мартин не зробив, та й не думаємо, що він коли-небудь її зробить, якщо він знов стане колись членом ліберального уряду Канади.

Чи може коли уряд Канади, або який міністр від імені уряду Канади, зробив “урядову заяву”, що Канада солідаризується з Куком і стає на становище “активного визволення України”, себто обіцяє визволити Україну “від Москви”? — Ніколи ми про таке не чули!

Ввиду того всього питаємо знов провідних панів Кука: “Чому так багато блофуєте? Кого думаєте дурити своїми видуманими, з пальця виссаними “осягами”? В чий інтересі блофуєте? Хвалитеся вигаданими “осягами” у “високій політиці”, а в той же час добре знаєте, що ви не могли нічого досягнути навіть у ваших, так сказати б, перших кроках до “високої політики”, як от: —

— Ви хотіли мати представництво Кука в пресовій галерії в Оттаві. Чому ж ви його не дістали?

— Ви хотіли мати спеціальний український відділ в Національній бібліотеці в Оттаві. Чому ж ви його не дістали?

— Ви хотіли мати одну українську годину на тиждень “для справ Кука” в канадському Сі-бі-сі. Чому ж ви її не дістали?

Ще одно запитання до вас. Воно не стичиться “високої політики”, тільки кровних інтересів наших і ваших батьків в Канаді, наших і ваших піонерів, яким вже минуло, або іде на 70-ий рік життя. Ви, панове, знаєте добре, що кожній людині в Канаді належить пенсія від 70 років життя, якщо вона прожила в цій країні щонайменше двадцять років. Бачимо з вашого “Звідомлення”, що ви дуже інтересувались долею новоприбулих, навіть старались, — очевидно без успіху, — щоб старші люди з новоприбулих діставали пенсію, хоч вони не прожили ще 20 років в Канаді. Ми за це вам не дорікаємо. Якщо ви старались дістати деякі полегші для новоприбулих і спеціальні полегші для старих людей між новоприбулими, ми вам за це даємо признання. Але поясніть нам, будь ласка, чому ви не виявили найменшого заінтересу-

вання справою пенсії для старих наших (і-ваших) піонерів, які в Канаді корчували ліси, будували дороги, оралли степи, побудували церкви, школи, народні домівки, виховні інституції, бурси, інститути і колегії, які повнучували своїх дітей на учителів, священників, лікарів, адвокатів, інженерів, різного роду техніків.

Тим нашим (і вашим) піонерам треба завдячити, що в Канаді зачали виходити українські газети, і декілька газет заслужили собі вже на почесне ім'я піонерів української преси в Канаді, хоч на жаль, здається тільки два-три піонери редакторського діла залишилися ще між живими.

Але багато тих піонерів, яким прислугує почесне ім'я батьків канадських українців, мають великі труднощі дістати державне забезпечення (пенсію) на старість, хоч прожили вони в Канаді не двадцять, але навіть більше як п'ятдесят років. Чому? Бо їм тяжко доказати, що їм вже 70 років життя. Не всі вони привезли з собою метрики народження з України. Метрика народження це найкращий урядовий документ на доказ віку. Така метрика, видана на підставі первісної реєстрації народження чи хрещення, в зв'язку з проханням про пенсію вважається "доказом класу А", а це значить, що одної такої метрики вистачає для доказу віку.

Всякі другі документи, такі як метрика народження, видана на підставі запізненої реєстрації народження, такі як записи народження в сімейній біблії, такі як відпис віку іммігранта з рекорду його прибуття до Канади, або запис його віку на метриці шлюбу, або запис його віку на документі реєстрації народження його дітей, вважаються урядово тільки за "доказ класу Б".

Так отже, щоб доказати свій вік, аплікант, який бажає дістати пенсію, мусить мати або тільки один документ класу А, або два документи класу Б.

Жінки мають свої спеціальні труднощі, щоб доказати свій вік, бо коли їхали в Канаду, то звичайно пода-

вали себе за молодших, деколи на п'ять, а то й більше років. В деяких випадках парубки, ідучи до Канади, мусили подавати себе за молодших ізза військового примусу в бувшій Австрії і Росії.

В результаті стара людина, якій вже було поза 70 років, на основі канадських документів була на кілька років молодша і, очевидно, мусила чекати ще кілька років, заки могла дістати пенсію. А старшій людині не раз приходитьсь з великими труднощами чекати на ту пенсію не рік або більше, але навіть пару місяців!

Знайшовшись в таких труднощах, стара людина по довшім часі діставала метрику народження з Радянського Союзу, посилає ту метрику до пенсійного уряду, а уряд відповідає, що вважає таку метрику тільки за доказ класу Б. І хоч метрика доказувала, що аплікант мав вже поза 70 років, він пенсії не дістав, бо інші документи з Канади показували, що аплікант був на кілька років молодший.

В результаті старим людям, і то піонерам, діялась велика кривда. Вони віддали свій найкращий вік для Канади, але не могли дістати пенсії, хоч вона їм вже належала. Таких випадків було дуже багато, і старі люди не раз з плачем нарікали на таку несправедливість.

Треба було почати акцію і переконати головний пенсійний уряд в Оттаві, щоб надати метрикам народження з Радянського Союзу таку саму вартість, як і метрикам народження, які видаються канадськими провінціями. Автор цих рядків, самий вже не такий молодий, взявся за цю справу. Забрало це більш як два роки, треба було мати довеззну кореспонденцію в цій справі, треба було мати кілька конференцій з директором пенсій в Оттаві і його помічниками, а також з директором пенсій у Вінніпегу. Остаточно на початку грудня 1955 року директор пенсій при міністерстві народного здоров'я в Оттаві видав нове розпорядження в справі радянських свідоцтв

народження, в силу якого ті свідоцтва чи метрики дістали таку саму урядову оцінку, як і канадські свідоцтва народження, себто як доказ А, якщо були видані на підставі первісної реєстрації. Аплікант, який одержав таке свідоцтво, не потребував вже жодних других документів, бо саме одне радянське свідоцтво народження приймається канадським пенсійним урядом як вистачальний доказ віку.

Нове розпорядження канадського пенсійного уряду усунуло явну кривду для наших старих людей, в більшості піонерів. Автору цих рядків здавалось, що українські газети приймуть цю новину, отаку важливу для кровних інтересів наших піонерів, з великим задоволенням, і з самого свого газетного обов'язку повідомлять своїх читачів про цю справу. Було вислане повідомлення про це 12 грудня 1955 р. до таких газет: "Українського голосу", "Канадійського фермера" і "Нового шляху", себто трьох газет, які пропагують Кука і яких редактори засідають в екзекутиві Кука, до "Українського слова" і "Українського життя". "УС" і "УЖ" надрукували повідомлення, сповнили цим свій газетний і громадський обов'язок і за це безперечно вдячні їм старі наші піонери. Але три інші газети, "УГ", "КФ" і "НШ", вважали за відповідне не згадати про цю справу ані словечком. Чому? — питаємо редакторів тих газет і екзекутиву Кука, яка про цю справу добре знала.

— Чи треба припускати, що то "патріотичне" почування забороняло вам подати в ваших газетах новинку про таку важливу для наших піонерів справу тому тільки, що треба було згадати про радянські метрики?

— Чи в своєму "патріотичному" почуванні ви думали, що хай вже краще український піонер не дістане пенсії, або дістане її з великим запізненням, ніж мав би він її дістати на підставі радянської метрики?

— Чи вас, редактори згаданих трьох газет, засліпив так сильно “патріотизм”, що ви навіть не бачите, що для старої людини сорок доларів в місяць вартує на багато більше, ніж сотні доларів для декого з нас молодших, ще неготових до пенсії?

— Скажіть по правді, чи не зробили ви цього в ім'я українського “патріотизму”, в ім'я української “солідарності”, яку все проповідує Кук?

— Скажіть, будь ласка, чи правда це, що Кук наказав вам нічого про це в своїх газетах не містити, і ви в ім'я “національної дисципліни” зробили так, як вам було наказано?

Для кого, як для кого, але для українських піонерів ви повинні дати відповідь, правдиву відповідь, без вихилясів і без викрутаків!

Куківщина і кукізм

Хочемо, чи не хочемо, але мусимо визнати, що впродовж останніх тринадцяти років ми переживали і ще переживаємо в Канаді спеціальний період в історії нашого народу, який з повною слушністю можна назвати **періодом куківщини**.

Хоч Кук появився на світ в часі другої світової війни, період куківщини почався вже по війні. В історії записано, що Кук з'явився на канадському небозводі при кінці 1940 року, але тільки як "падаюча зірка", яка мала згаснути зараз по війні. Війна закінчилась в 1945 р., але Кукові тоді ніяк не захотілось падати з неба на землю. Йому захотілось залишитись високо в небесних просторах не падаючою зіркою, а небесним тілом, що завжди світило б і ніколи не згасало б. Отже Кук постановив зробитись "планетою", щоб обертатись не тільки довкола своєї осі, але разом з подібними йому планетамі обертатися довкола свого "сонця". Відомо всім, що по скінченню "гарячої" війни дуже швидко почалась "холодна війна" і як тільки вона міцно закріпилась, Кук таки знайшов своє сонце, УНРаду, з її "державним центром УНР", і від того часу почав дуже регулярно обертатись і довкола своєї осі і довкола сонця-Унради, тримаючись твердо на своїй "непохитній державницькій" орбіті, а з Куком обертались довкола того ж сонця-Унради другі планети, як от американський Укк (який зараз шукає нового "сонця" і нової орбіти) і кілька інших вже менших, а то й дуже маленьких планет і комет розкинутих по всьому широкому світі, де тільки живе українська еміграція.

Хочемо вірити, що Кук, який ніколи не був скромним і не відмовлявся від почестей, заслужених чи незаслужених, не відмовиться і від почесі, що його ім'ям буде названий період в житті українського народу в Канаді як період куківщини.

Щоб як слід відзначити цей період, треба піти в історію ще до куківщини, треба хоч кількома словами згадати, як то було в Канаді до куківщини.

Здається, що правдиво схарактеризуємо українське життя в Канаді ще до куківщини, коли скажемо, що життя тоді плило вперед кількома виразними спокійними течіями, напрям яким давали більші і менші українські організації і товариства. Правда, деколи течії ставали бурхливими, але життя швидко входило знов в нормальне спокійне русло. Течії ніколи не застоювались, а все безперервно пліли вперед.

Не були ми тоді дуже багаті на матеріальні цінності, але були багаті духовними цінностями. Берегли ми тоді, як ока в голові, наш найдорожчий скарб, нашу мову, нашу пісню, нашу культуру.

Ми тяжко працювали, як піонери на кожній ділянці нашого життя, щоб не так самим собі, як нашим дітям і потомкам забезпечити такий добробут і такі матеріальні і духовні блага, яких ми самі, як піонери, не могли зазнати.

За кожен наш здобуток, за кожне наше досягнення ми платили потом і кров'ю.

Між нами мало було таких, які могли б були зарахуватись до інтелігенції, а ще менше було між нами вчених. Але ми поклали собі за свій священний обов'язок виростити свою свідому українську інтелігенцію, своїх професіоналістів, своїх учених, які вийшли б з народу і мали б йому дати добрий і чесний провід, які не стидались би своїх батьків, своєї рідної мови, української пісні, української культури.

Не мали ми на початках поселення своїх середніх і вищих шкіл, своїх університетів, але згодом спромоглись збудувати свої виховні інституції, бурси, інститути, колегії, семінарії, освітні курси при робітничих товариствах.

Ті з нас, які приїхали до Канади ще до першої світової війни, не приїхали сюди, як політична еміграція, і тому не

інтересувались надто “старокраєвими” політичними партіями і угрупованнями. Те саме можна сказати про переважну більшість тих з нас, які прибули сюди між першою і другою світовими війнами. Для нас Рідний Край виглядав здалека як щось одне, велике, світле, нероздільне, і в той сам час як невідривна часточка нашого серця, яку ми лишили разом з своїми найріднішими в наших рідних селах, в наших рідних містах, ген далеко за морем.

Ми не бралися вчити наших братів на рідних землях, що вони мають робити, як вони мають будувати своє краще життя, бо ми вірили в їх розум, в їх силу, в їх волю, та й не мали ми на це права, бо ми ж покинули Рідний Край шукати кращої долі за морем.

Життя підказувало нам, що наша праця в першій мірі мусить бути зв'язана з Канадою, з нашою другою вітчизною, а першою вітчизною наших дітей і потомків.

Ми мали затяжну церковно-релігійну боротьбу між собою, головню між двома церквами, католицькою і православною, але найголовніша ціль тої боротьби було бажання закріпити за ними їх український характер, бо ми бачили, що в новому краї при забезпеченні національного характеру церква може бути сильним чинником проти швидкої нерозумної, беззастережної, сліпої асиміляції наших дітей і потомків.

Ми покрили Канаду сіткою українських церков, культурно-освітніх організацій і товариств, народних домовчитальень, робітничих домів, рідних шкіл, жіночих товариств, товариств молоді і студентів. В таких містах, як Вінніпег, Саскатун, Едмонтон, Торонто, Йорктон, Мундейр, ми заснували виховні інституції, школи, бурси, інститути, колегії, семінарії, в яких сотні українських студентів середніх і вищих шкіл навчалися української мови, літератури, історії, і, головне, навчалися любити і шанувати українську мову, українську пісню, українську культуру.

Ми не відгороджувались від реєстри канадського народу і його різних етнічних груп, брали участь в канад-

ському економічному і політичному житті, будували тут краще життя для цілого канадського народу, для себе і для наших дітей і потомків.

І хоч ми були поділені на групи, які взаємно змагались, а деколи навіть і ворогували між собою, наша ворожнеча не була фанатична. Наші змагання не доводили до ослаблення і занепаду українського життя, навпаки, вони зміцнили нас, бо ціллю різних груп було — будувати міцне, багате, повне, культурне життя українського народу в Канаді.

І хоч — ніде правди діти — переважна більшість нашого народу не була заангажована в “визвольній акції” чи “визвольних акціях”, ми всі бажали свободи і самостійності українському народові на рідних землях і вірили, що український народ має для того і розум і силу і волю. І коли по другій світовій війні всі українські землі були возз’єднані в одну українську державу, ми всі невимовно тим раділи, навіть і ті, які вдавали, що українська держава нібито тільки фікція.

Ми ніколи не хотіли розривати зв’язків з нашими братами на рідних землях, бо ми відчували, що, як цілком відірвана вітка від матірнього пня, не зможемо задержати в Канаді нашу мову, нашу пісню, нашу культуру.

Ми ніколи не думали і не вірили, щоб нам прийшлося згинутися безслідно в Канаді, щоб наші діти і потомки цурались нас, своїх батьків, цурались нашої мови, нашої пісні, нашої культури. Ми не віримо, щоб таке могло статися, що внуки піонерів не будуть могли розговоритися з евоїми дідами, або щоб наші діти не вчили своїх дітей рідної мови.

А таке сталося швидше, як міг хто з нас припускати. Ще світ не очунявся як слід від наслідків першої світової війни, як вибухла друга світова війна. Ми боялись, що війна завдасть тяжкий удар нашому життю в Канаді, зокрема українському життю через розірвання всяких зв’язків з рідними землями, які в розмірно короткому часі

піднали гітлерівській і румунській окупаціям. Забрало де-що часу, поки ми змогли як слід зорієнтуватися, щоб стати єдиним фронтом в Канаді, і як канадські громадяни, і як українці. Але війна, як кажуть, має свої права і свої привілеї. Війна витворює ненормальні відносини і покликає до життя організації, які дістають своє оправдання тільки в ненормальних відносинах і на час таких відносин. Одною з таких організацій став Кук, в якому були зарепрезентовані знані вже нам українські організації, для координації і зміцнення участі українців в воєнних змаганнях і зусиллях Канади. Через таку репрезентацію Кук міг служити за представництво українців Канади в часі війни. В тих ненормальних відносинах, коли українські землі були окуповані гітлерівськими і румунськими арміями, зилою воєнних обставин Кук міг був стати перед урядом Канади не тільки речником канадських українців щодо їх участі у воєнних змаганнях Канади, але й в деякій мірі міг інтерпретувати перед урядом Канади змагання українського народу для возз'єднання всіх його земель в єдиній українській державі. (Автор цих рядків був одним з ініціаторів, брав активну участь в створенні Кука і в результаті говорить про цю справу за своїми особистими відомостями). Свою інтерпретацію змагань українського народу до возз'єднання українських земель в єдиній державі подав Кук в меморіалі, датованому 23 березня 1943 р. (Меморіал Кука був складений автором цих рядків при співучасті професора Дж. В. Симпсона). Меморіал наробив досить шуму, навіть в Києві, де, на жаль, він дістав хибне толкування і неправильну оцінку.

Меморіал підкреслював чотири принципи, які мали бути застосовані до розв'язки українського питання: (1) стремління українського народу до суверенних прав і самоуправи; (2) принципи Атлантичного чарту (хартії); **(3) бажання українського народу мати всі українські землі возз'єднані в одну цілість;** і (4) бажання українського народу бути трактованим нарівні з іншими народами в новосинньому замірненні.

Меморіал був виставлений в той час до канадського уряду, щоб в головній мірі запротестувати проти претензій польського уряду в експлі до західних українських земель. В меморіалі найбільш істотним був третій пункт, і варто його тут захистувати (в українському перекладі):

“3. Український народ бажає єдності. Він вірить, що без огляду на те, в якій формі буде повоєнне замирення, воно повинно принести остаточне політичне возз’єднання земель заселених українцями”.

(Докладніше про меморіал в брошурі:

В. Свистун — “Україна і скитальці”)

Висловлені в меморіалі сподівання були зреалізовані при кінці війни. Українські землі були возз’єднані в єдиній українській державі. Можна було вірити, що після зреалізування цього віковичного прагнення українського народу і після світового замирення наше життя в Канаді поверне знов в своє нормальне русло. Але так воно не сталось. Возз’єднання українських земель в Радянській Україні не було до вподоби лідерам Кука. Назначені без вибору на свої пости лідери Кука не хотіли з тих постів уступитись. Вони не хотіли, щоб Кук звинув свою діяльність, як це зробили другі організації, покликані до життя війною. Лідери Кука відвикли від звичайної, щоденної, малої патріотичної праці. Авторитет “представників народу” завернув їм голову. Ногами вони ходили по землі, а думками буяли в небесних просторах. Якже могли братись до звичайної реальної патріотичної праці люди, яким ввижались пости дипломатів або міністрів в майбутній українській державі, на зразок УНР? І вони зачали працювати над воскресінням УНР при Унраді в західній Німеччині, зачали слабувати на тяжку хворобу “високої політики”. Лідери Кука зачали будувати замки в повітрі і, задивившись на зорі, не бачили під носом. Чим вище буяла їх “висока політика”, тим нижче падала звичайна, щоденна, мала культурницька праця.

Результати “високої політики” не дали на себе довго чекати.

Здавалось би, що вічне писання і вічне говорення Кука про те, — як то ми з Канади мали б допомогти “збудувати правдиву українську державу”, як то ми мали б допомогти, щоб в Києві замаяли колісь жовто-блакитні прапори, щоб дзвони Софії дзвонили з великих радощів, що “вже воскресла Україна”, і так далі і так далі — викличуть великий ентузіазм серед українського народу, а ще більше серед молоді, — на молодь романтика повинна діяти більше, як на старших, — а воно вийшло якраз навпаки. Всі ті патріотичні промови і проповіді не то що не викликали жодного ентузіазму, але в дуже великій мірі вбили всяке заінтересування не тільки до життя українського народу на Україні, але й до українського життя в Канаді. Поза крикливими “патріотичними і державницькими” статтями в наших газетах і поза шумними промовами, які все будують Україну на Україні, ховається страх лідерів, викликаний прямо неймовірною апатією до всього українського серед переважної більшості нашого народу в Канаді, а головню серед молоді.

Ось де кілька картин з життя канадських українців, які, як чваниться Кук, на “90 процентів” під проводом і впливом Кука: —

Український патріотизм завжди базувався на любові і пошані до української мови. І так воно було в Канаді здається не так ще дуже давно. А як стоїть справа з українською мовою зараз?

Справа з українською мовою стоїть зараз дуже зле і з кожным днем помітно гіршає. Українська мова на очах гине! Ситуація з нашою мовою дуже критична! Якщо ми негайно не опам'ятаємось і, не подбаємо про необхідні засоби для врятування української мови, нам всім, як українцям в Канаді, грозить скоро і повна загибель, безслідне та безславне забуття!

Для нас це справа національної необхідності!

Панас Мирний називав мову “найдорожчим добром кожного народу, живою схованкою людського духа, ба-

гатою скарбницею, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування.”

Для нас українська мова — матірна мова. Української мови вчить або повинна вчити своїх дітей українська мати!

А що робить сьогодні українська мати з українською мовою? Вона гірш лютої мачухи вигнала українську мову з своєї хати, з свого дому, з рідного дому її дітей, та ще й всякий слід за нею замела!

А український батько?

А! він тільки гостем дома! Він не бачить, чи не хоче бачити, він не чує, чи не хоче чути, що в його домі діється! Він не знає, чи не хоче знати, він не припускає, чи не хоче припускати, яку велику кривду його жінка і він роблять своїм дітям, собі самим, українському народові в Канаді!

Чи вивчили їх дітей, що рідної мови не знають?

А хто винуватий за те, що невміта і незачесана, що гола і боса, що терпить голод і холод, — коли в неї мачуха люта?

Мати, яка не вчить своїх дітей рідної мови, гірш найгіршої мачухи!

І чи дивуватись, що діти, — яких рідна мама не навчила української мови, яких тато не відчував обов'язку припилювати, щоб мати до них говорила по-українськи, — не мають жодної пошани для таких батьків, стидуються навіть батьківського імені, з Зелених перехрещуються на Грінів, з Чорних на Блеків, а згодом тратять пошану для всього українського?

Так як справи стоять сьогодні, переважна більшість української молоді в Канаді для українського життя і української культури — пропаша сила. Боїмось, що ми ту молодь стратили чи не безповоротно. Ціла трагедія не тільки в тому, що молодь від нас відійшла, але в тому що вона й до англосаксів не пристала. В культурному значенні — це безбатьченки, безпритульні сироти. Від своїх

батьків вони перебрали хіба тільки пироги (вареники), голубці і борщ. От і вся здається “культурна спадщина”, яку вони захотіли від нас перебрати. Української мови вони або зовсім не знають, або знають так слабо, що одного речення в тій мові не можуть зліпити. Але є ще й такі, на превеликий жаль, які могли б по-українськи говорити, як тільки схотіли б, але їм рот ніяк не відкриється для того, щоб пропустити хоч одно українське слово. Запитаєш такого щось по-українськи, він тобі все відповість тільки по-англійськи. Є домн, де тати і мамн постійно говорять до своїх дітей по-українськи, а діти постійно відповідають їм тільки по-англійськи. Це явище стало вже таким звичайним і буденним в нашому житті, що ніхто навіть не звертає на це уваги, а коли хоч трохи над тим подумати, то виглядає, наче б наша молодь змовилась страйкувати проти української мови. Виглядає, що вона української мови не визнає, навіть як її знає!

А що ж робить молода українська інтелігенція, вихованці українських виховних інститутів, таких як Петра Могили, Шептицького, св. Івана, Йорктонської колегії? Якось не видно імен тої інтелігенції між українськими громадськими діячами. Зовсім непомітно, щоб вона мала якийсь вплив на загальну нашу молодь в Канаді. Був час, коли Інститут Петра Могили славився в Канаді і навіть в США. А сьогодні? Чуєш тільки нарікання, що Інститут переіменувся в звичайний “бордінг гавз” (гуртожиток). Читаєш в українських газетах, що такий-то студент, або така-то студентка, вихованці українських інституцій, покінчили свої університетські студії. Поміщена в газеті фотграфія молодої людини, поданий її життєпис і висловлена віра, що от виростає вже нова українська “сила”. Але та “сила” моментально щезає з горизонту українського життя. Та “сила” наче камінь в воду впала. Не можна їй дивуватися, що перевелись в Канаді Зваричі, Гошки, Засійбідн, Новосади і Квасниці, які колись по тисячці доларів жертвували на Інститут Петра Могили. Що за користь з молодої української інтелігенції, вихованців

лаших інституцій, які може й стали добрими професіоналістами, і, як українці, мають переважно українських клієнтів, але знають тільки "свій до свого", а не хочуть знати "свій для свого" і не беруть участі в українському громадському житті?

(Мимоволі насувається питання: чи не краще було б редакторові "У. голосу" зайнятись більше такою справою, як недомагання в роботі інститутів Петра Могили і св. Івана, ніж збавляти довбезні шпальти в газеті на безплідну і непотрібну "полеміку" про УІО, ОУН, УНРаду, "високу політику"?)

З занепадом української мови і з відчуженням української молоді приходить застій і занепад не тільки української культури, але також жажливий занепад звичайного соціального життя між українцями. Для здорового соціального, товариського життя треба, щоб в ньому брали участь не тільки поодинокі члени громадськості, але цілі сім'ї, старші і молодші, чоловіки і жінки, хлопці і дівчата, і діти. Правда є okazії, на яких звичайно бувають тільки старші, є такі, на яких бувають тільки молодші, є okazії тільки для дітей. А в нас вже можна зауважити дуже яскраве і небезпечне явище. В соціальному житті наша молодь "втікає" від старших. Для молодших це стало правилом їх життя. А як підете на такі okazії, як весілля, себто на свято чисто сімейного характеру, то що ви на такому весіллі бачите?

На Україні, і не так давно ще в Канаді, весілля було не тільки нагодою, щоб всім повеселитись, наїстися і потанцювати, але цілим своїм перебігом, весільними піснями і символічними звичаями, підкреслювало велике значення сім'ї в житті людини, було нагодою для виявлення любові і пошани молодих до своїх батьків, любові і піклування батьків до молодих. Там батьки з великою урочистістю і з такою щедрістю, на яку могли спромогтися, приймали весільних гостей. А зараз в Канаді для батьків на весіллі нічого робити. Вони тільки мають при-

старати їду і напиток. Гостей вони не приймають, бо самі вони гості на весіллі своїх дітей. Одинокa пошана, яку їм віддають на весіллі, це місце при кінці стола, за яким сидять молоді. В часі весільної вечері батьки не дають про себе знати і ніхто про них звичайно ні слівцем не згадує. Ціла весільна церемонія — це тост для молодої, роздача весільного торта (кейка) і “кидання” букету молодої. Тост для молодої мусить бути обов'язково тільки на англійській мові, хоч молодий, молода, батьки і майже всі гості українці. Молодий відповідає на тост також обов'язково тільки на англійській мові. Цілий зміст весілля — їсти, пити і танцювати. Української пісні на такому весіллі не почуш. Треба бути прямо “геросм”, щоб на “українському” весіллі відважитися заїнтонувати українську пісню. Весілля на загал таке сіре, одноманітне, неколоритне, що мимоволі насувається питання: — То це мало б бути українське весілля, весілля народу, який славиться своєю поетичністю, своїм народним співом, своїми колоритними звичаями? Та коли ми вже так сильно переймасмо англійськими звичаями, то приймим їх звичай щодо весіль повністю, себто справляймо весілля дома, де гістьми тільки близька родина молодих, і не смішм себе масовими весіллями, на яких все, чим гості інтересуються, щоб тільки наїстися, напитися і “погуляти” (потанцювати).

В наших канадських відносинах художня самодіяльність може чи не найважніший чинник для збереження і розвою української культури і для повноти українського життя. Не так давно ще художня самодіяльність таким чинником була. Гуртки художньої самодіяльності, або, як в Канаді їх звикли називати, драматично-співацькі гуртки, існували як самостійні товариства, чи як гуртки при більших культурно-освітніх товариствах, таких як народні домн, робітничі домн, читальні, товариства Прогресу, церкви. Був час, коли при кожному майже народному домі чи фермерсько-робітничому домі існували такі гуртки, які вважали за свій обов'язок давати кілька

вистав і концертів в році. В Вінніпегу існували драматично-співацькі товариства Боян, ім. Заньковецької, ім. Котляревського, ім. Винниченка, Бандурист. Згодом три перші товариства приєднались до Народного дому, товариство ім. Винниченка до Робітничого дому, а Бандурист був при Інституті Просвіти. Були також окремі гуртки при читальні Просвіти, при рідній школі ім. Шашкевича і при подібних культурно-освітніх товариствах на передмістях Вінніпегу. Були між тими гуртками енергійні змагання, в результаті яких українська громадськість Вінніпегу могла бачити принаймні одну драматичну виставу в тиждень в осінньо-зимовому сезоні. Змагання були переважно між Народним домом, Робітничим домом і Інститутом Просвіти.

Недавно ще в Вінніпегу можна було нарахувати яких десять українських хорів, таких як хор Народного дому, хор Інституту Просвіти, хор Боян при Православному соборі, хор Робітничого дому (в центрі міста), хор Робітничого дому на Пойнт Доглес, хор Уно, хор при читальні Просвіти, хор при школі ім. Шашкевича, хор при церкві св. Володимира і Ольги, який також виступав деколи з народними піснями. Сформувався також чоловічий хор під проводом В. Богоноса, що вважав себе за хор "професійних" співаків. З вичислених десять хорів вісім були при організаціях, які сьогодні заступлені в Куку, а два хори існували і далі існують при організації Робітничого дому, яку Кук зараховує до тих "десять процентів" українців, що з Куком не солідаризуються.

Коли вже йдеться про хори, то треба згадати, що через якийсь час після першої війни в Вінніпегу створився був загальний український мішаний хор "Канада" під проводом Євгена Турули. Цей хор був дуже активний в першому, а може й другому році свого існування, пізніше занепав і остаточно розпався.

На цьому місці треба згадати також, що відділ Уно в Вінніпегу через кілька років провадив культурно-освітні

курси літом, на які запрошував славного українського композитора і диригента Олександра Кошиця. Кошиць впродовж півтори місяця кожного року потрапив зорганізувати великий зведений хор, якого концерти при кінці серпня стягали велику публіку і давали їй насолоду слухати українських пісень в артистичному виконанні. Кошицю допомагала в тій праці його дружина Тетяна Кошиць.

Кук пробував недавно також зорганізувати великий мішаний хор під своїм керівництвом. Оголошені були вже навіть проби співу того хору, але хор не побачив світу. Кук видно старався зорганізувати свій хор, тому що художня самодіяльність в товариствах, що поверховно солідаризуються з Куком, після П'ятого конгресу Кука страшенно підупала, і сьогодні в Вінніпегу залишилися тільки хори при двох культурно-освітніх товариствах, а то при Уно і школі ім. Шашкевича, і при двох церковних організаціях, себто хор Боян при Православному соборі і церковний хор при катедрі св. Володимира і Ольги, який часом розучує також народні пісні. Існує ще хор В. Богоноса, але він не дуже діяльний, відколи Народний дім відмовився давати йому матеріальну і моральну підтримку.

Зате набагато краще стоїть справа з художньою самодіяльністю при двох робітничих домах, які належать до Товариства об'єднаних українських канадців. З року у рік вона росте і міцніє хочби тому, що вона під керівництвом осіб, які дістали мистецький вишкіл на Україні. При центральному Робітничому домі існують такі гуртки художньої самодіяльності: мішаний хор, чоловічий хор Бандурист ім. М. Шатульського, жіночий хор Барвінок, молодіжний хор і два струнні оркестри. При Робітничому домі на Пойнт Доглас існують: мішаний хор, молодіжний хор і струнний оркестр. При обох робітничих домах існують драматичні секції. Секція при центральному Робітничому домі минулого сезону дала кілька добре підготовлених вистав.

Висновок з того ясний і очевидний. Культурницька і патріотична опіка Кука поклала тяжку мертву руку на

складові товариства, і вони зачали тратити ініціативу в культурно-освітній праці. Ініціатива в такій роботі перейшла до Кука, який тішиться, що може похвалитись "великою і довгою роботою" — на папері.

Результат такий, що Кук не в силі приготувати гідний шевченківський концерт чи яку там другу свою імпрезу. Мертву руку Кука щодо художньої самодіяльності і взагалі щодо приготування своїх патріотичних імпрез можна бачити з таких двох прикладів. В 1951 році Кук оголосив був з великим шумом святкування в місті Вінніпегу 60-річного ювілею прибуття українців до Канади. Це мав бути всеканадський ювілей з участю всіх складових товариств Кука. Головними атракціями ювілею мали бути масовий похід до провінціального парламенту для відкриття в одному з коридорів парламенту меморіальної дошки і імпреза в театрі Плейгавз, на якій мали віддати належну почесність українським піонерам. На "масовий" похід прийшло раптом пару сот чоловік. А з імпрезою на честь піонерів вийшов цілий скандал. В театрі Плейгавз навіть партер не був заповнений глядачами, між ними не видно було молоді, в кінці кінців піонери були примушені сами собі складати привіти.

Того самого року, але на два місяці скорше, відбувся всеканадський 60-річний ювілей заходом Товариства об'єднаних українських канадців, з масовими виступами художніх самодіяльних гуртків молоді, зорганізованої при відділах цього товариства, в величезній залі Мейпл Ліф Гарденс в Торонто. В виступах брала участь яка тисячка молоді. Виступав великий зведений хор, танцювальні і спортивні групи. Була показана імпозантна історія-панорама Канади, яка складалася з добре підготовлених під культурним оглядом балетних картин. Величезна зала, що містить 12 тисяч місць, була заповнена.

Другий приклад. Минулого року українці Канади, разом з українцями в цілому світі, святкували столітній ювілей Івана Франка з дня його народження. Кук поста-

рався, щоб не допустити до Канади з України культурно-мистецької делегації в надії, що це спинить людей від участі в святі Франка, влаштованим Товариством об'єднаних українських канадців і другими прогресивними товариствами і притягне більше людей на свято Кука, на яке були запрошені репрезентанти чотирьох канадських політичних партій. А що сталося? На святі Франка під покровом прогресивних товариств були масові виступи художніх самодіяльних гуртів у вінніпегській арені. В виступах брала участь більш як тисячка молоді і пройшли ті виступи з таким великим успіхом, що напевне залишаться на все життя в пам'яті яких вісім тисяч глядачів. Як і в 1951 р., виступав великий зведений хор, танцювальні і спортивні групи. Головною атракцією вечора було "Буковинське весілля", про яке ще сьогодні згадують люди.

Того самого дня відкриті були пам'ятник і музей Івана Франка на площі в сусідстві з Робітничим домом. В відкритті пам'ятника і музею взяли участь коло 4 тисячі людей.

А яке було ювілейне святкування Кука? Чи приготував він франківський ювілей, так як повинна б зробити це організація, що чватиться репрезентацією "90 процентів" канадських українців? Ніхто, навіть найбільшній прихильник Кука не міг би відповісти, що Кук належно і гідно підготував ювілейне святкування. Головною атракцією святкування Кука був концерт, на якому виступав на швидку руку зведений, але малочисельний хор, з слабо підготовленими піснями. Задля якоїсь причини Кук запросив для промови про творчість і значення Івана Франка не якогось українського знавця, тільки професора Меннінга, що ні з цього ні з того став раптом і знавцем історії, і знавцем літератури України, і вдобавок ще говорять про нього, як про знавця-спеціаліста творчості і Тараса Шевченка, і Івана Франка. Промова проф. Меннінга була виголошена в англійській мові, хоч він, як проголошений знавець української літератури, повинен би знати україн-

ську мову. Його промова була довга, нудна і настільки незрозуміла, що треба було переводити її на українську мову. На концерті було менше як три тисячі людей.

За поясненнями, чому ювілей І. Франка був так слабо підготовлений лідерами Кука, не треба далеко шукати. Для них святкування ювілею було тільки додатком до П'ятого конгресу Кука, на якому з огляду на надходячі федеральні вибори найбільше часу треба було дати репрезентантам чотирьох канадських політичних партій. Багато учасників конгресу були цим обурені і говорили, що аранжери конгресу перемінили його в політичний ярмарок. Самий генеральний секретар мусив це заперечувати в редакційній статті в своїй газеті. В результаті на конгресі залишилось мало часу навіть на "високу політику", а вже зовсім не було часу на обговорення зміни структури Кука, при якій на чолі Кука залишаються все ті самі невідмінні, невибрані і неперевибрані "батьки народу". Теперішня структура Кука така, що тільки смерть, невилічима хвороба або якийсь великий особистий скандал можуть відсунути "батька народу" від проводу в Куку. В такій ситуації для його лідерів не залишалось ні часу, ні змоги для належного і гідного підготовки ювілею.

В демократичному суспільстві людина на провідному пості в громадській інституції підлягає не тільки контролю загалу членства даної інституції, але й мусить рахуватися з громадською думкою (публічною опінією). Однак лідери Кука в винятковому становищі. Вони не потребують рахуватись з думкою членства Кука, не мусять звертати уваги на громадську думку, бо вони самі вважають себе за "громадську думку". Привласнивши собі "незаперечне право" репрезентувати українців Канади всюди і перед всіма, лідери Кука звикли вже дивитись на себе майже як на "помазанників божих" і засіли на згори для них назначені пости, з яких ніхто не може їх скинути.

Вони найвищі судді і арбітри у всіх українських справах. Вони диктують нам не тільки в "високій політиці",

яку то “українську державу” маємо визнати, але дозволяють собі видавати едикти (укази) навіть в таких справах, як мистецтво. Кук вже створив “мистецьку комісію”, — на щастя, вона існує тільки на папері, — та комісія мала б мати “нагляд над усіми родами мистецтва і не допускала до понижування і заникку мистецької культури”. (Звідомлення з праці КУК).

Лідери Кука знають, що добре, а що зле для України, і що добре, а що зле для Канади. Наприклад, уряд Канади вважав, що добре було для Канади запросити, і запросив, делегацію радянських сільськогосподарських знавців під головуванням видатного українця, бувшого міністра сільського господарства України, а зараз міністра сільського господарства СРСР — Володимира Мацкевича. Але лідери Кука уважали делегацію “небезпечною” для Канади. Вони мусили проти неї запротестувати.

Другий приклад: З’єдинена церква Канади запросила до Канади делегацію радянських церковних діячів Православної церкви. Лідери Кука вважали це великим гріхом і мусили проти делегації запротестувати.

Третій приклад: Товариство культурного зв’язку з Україною запросило з України культурно-мистецьку делегацію на святкування 100-літнього ювілею Івана Франка. Лідери Кука вважали, що така делегація небезпечна і пустили в рух засоби, випробувані відомим Джозефом Мекарті, обвинувативши Товариство культзв’язку з Україною, як небезпечну “комуністичну” організацію.

Джозеф Мекарті відомий не тільки з того, що приписував собі право диктувати американцям свій “мекартівський патріотизм”, але й з того, що не перебирав в засобах в поборюванні тих, яких вважав ворогами свого патріотизму. Він переконався, що найлегше побивати “ворога”, коли відразу знищити його добре ім’я, його добру славу. Для нього вистачало тільки кинути підозріння, донос і обвинувачення. Коли питали у ньо-

го за доказами, то він замість доказів тільки повторював кинути ним підозріння, доноси і обвинувачення.

Засоби і методи, яких Мекарті вживав, дістали назву мекартізму. В Канаді мекартізм був різко осуджений. Здається лідери Кука одинокі в Канаді застосували в своїй роботі засоби і методи мекартізму. Найбільш разючим прикладом в тому напрямі це поступування лідерів Кука в зв'язку з запрошенням через Товариство культзв'язку з Україною культурно-мистецької делегації з України на святкування ювілею Івана Франка в Канаді. Делегація погодилась брати участь в ювілейних святкуваннях всіх груп, не тільки одної, і була готова відвідати українські товариства і групи, які забажали б делегацію до себе запросити. Ранком 19 червня, 1956 р. канадське радіо Сі-бі-сі донесло, що з Києва приїде до Канади делегація українських культурних діячів, щоб з початком липня взяти участь в ювілейних святкуваннях в Вінніпегу, а потім відвідає різні місцевості і інституції Канади. В той же час радіо сповістило, що подібній делегації з Чехословаччини уряд не дозволив на приїзд до Канади. Зараз пополудні того самого дня радіо вже сповістило, що Антон Яримович, б. президент Кука, мав довшу телефонну розмову з б. міністром імміграції Пикерсглом, і що внаслідок "репрезентацій" п. Яримовича міністр відмовив делегації вступу на канадську землю, тому що делегація була запрошена "комуністичною організацією", а уряд Канади не бажав, щоб комуністичні організації були спонсорами делегацій з других країн. Очевидна річ, п. Яримович говорив з міністром як президент Кука і від імені Кука представив Товариство культзв'язку з Україною як "комуністичну організацію". На цьому місці питаємо лідерів Кука: Коли і де Товариство культзв'язку з Україною замаркувало себе, як "комуністична організація"? Коли і де Товариство культзв'язку з Україною робило в Канаді "комуністичну роботу"? Чи ціль Товариства культзв'язку з Україною, мати культурні зв'язки з Україною — це "комуністична" ціль? Чи

мати культурні зв'язки з Україною — це шкідлива робота для канадських українців і Канади? Які докази мають лідери Кука про “комуністичну” роботу Товариства культзв'язку з Україною?

Та для лідерів Кука видно для того жодних доказів не треба. Для них вистачить “по-мекартівськи” покликатися на свої підозріння, доноси і обвинувачення, а коли їм скажете, що вони бавляться в донощитство, то вони з удаваним обуренням відповідять: — Ми донощики? Та ж це відомий факт, що Товариство культзв'язку з Україною комуністична організація. — Так поступили лідери Кука, відповідаючи від імені Кука на лист українських культурних діячів, письменників, художників і артистів, поміщений в “Радянській Україні” в Києві в номері від 27 липня 1956 р. Лист був написаний з приводу недопущення до Канади культурно-мистецької делегації на франківський ювілей в Канаді. Лист був затитулований **“Чого злякались в Канаді?”** і був підписаний такими видатними українцями-письменниками — Максимом Рильським, Володимиром Сосюрою, Денисом Лукіяновичем, Остапом Вишнею і Михайлом Яцковим; художниками — Василем Касіяном і Антоном Монастирським; артистами — Амвросієм Бучмою, Марією Литвиненко-Вольгемут, Мар'яном Крушельницьким і Гнатом Юрою; композитором Львом Ревуцьким і професором Михайлом Рудницьким. Відповідь Кука була поміщена за підписами б. президента і генерального секретара Кука. Вже самий заголовок відповіді поданий по приписах мекартізму ось як: — **“Москва подиктувала заяву проти українців Канади”**.

Заголовок відповіді Кука по-мекартівськи кидає підозріння, донос і обвинувачення на найвидатніших культурних діячів України, що вони ніби незаінтересовані в культурних зв'язках з українцями Канади, що тільки “під диктатом” Москви це роблять, і безсоромно зазначає, що заява українських діячів адресована не до Кука, але до “українців Канади”. На закид українських діячів, що

лідери Кука донощики, б. президент і генеральний секретар відповідають: — Які ж ми донощики? — “Чей же про те, що т. зв. “об’єднані українські канадці” чи “Канадське товариство культурних зв’язків з Україною” є комуністичними організаціями, нема що доносити, бо це в Канаді загально відома справа, про яку знає у Канаді, хто хоче й не хоче”. (“УГ” — 19 липня 1956). — Нащо доказів? **Всі це знають, бо так ми, лідери Кука, кажемо!** Секретар Кука в таких справах не в тім’я битий. до того він секретар в Сусі (Союзі українців самостійників) і любить очолювати політичні і резолюційні комісії. На з’їзді Суса, який відбувся перед П’ятим конгресом, він інспірував резолюцію проти Товариства культурного зв’язку з Україною. Думаєте, що резолюція дає якісь докази, що це товариство “комуністичне”? Ні, резолюція сформована по мекартівських приписах, а саме, кидає на товариство підозріння і донос. Вінніпегський щоденник “Фрі Прес” від 4 липня 1956 р. подав згадану резолюцію Суса в такій формі (в переводі на українську мову):

“Одна резолюція наполягала на урядові кола, щоб спинили обманство, вимагаючи від організацій, які є сумнівного характеру, щоб вони виявили свої цілі і показали в своїх правдивих кольорах. Це відносилось до Товариства культурного зв’язку з Україною, яке діє в Канаді”.

В повному українському тексті повніша резолюція звучить так:

“Загально відомим є, що большевики творять по інших країнах організації, часто під невинними назвами, та маскують пропаганду в свою користь нібито культурною працею.

Для збаламучення непоінформованих або малопоінформованих громадян демократичних країн, у Москві та Києві заіснували Товариства Культурного Зв’язку з Закордоном. Ці матірні товариства в Москві і Києві вдержують зв’язок з закордоном через

Товариства Культурних Зв'язків в демократичних державах. В Канаді, наприклад, існує таке товариство, що називає себе Товариством Культурних Зв'язків з Україною, хоч у Советському Союзі нема культури для культури, бо культура і все інше має служити політичним цілям комуністичної партії.

Коли Сталін помер в 1953 році, Товариство Об'єднаних Українських Канадців (ТОУК), яке є продовженням колишнього ТУРФДім (комуністична організація) (?) вислало українському народові через Київське Товариство Культурного Зв'язку з Закордоном свої кондоленції з приводу "великої втрати", яку поніс український нарід і "все прогресивне людство". Цей факт, що комуністична організація має зносини з цим товариством у Києві, кидає досить світла на те, як треба розцінювати Товариство Культурних Зв'язків з Україною, яке існує в Канаді. Воно, очевидно, заснувалося для того, щоб баламутити канадійських українців і використовувати їх сентимент до України.

Союз Українців Самостійників стояв, стоїть і буде стояти на позиціях безкомпромісової боротьби з комунізмом, в якій би формі, вигляді, чи під якою назвою він себе не проявляв, і тому перестерігає канадійських українців перед будь-якими зносинами з організаціями, що помімо невинних назв, можуть пропагувати чи робити більшовицьку роботу".

Від резолюції так воняє мекартізмом, що коментарі до неї непотрібні.

Лідери Кука користуються ще й другими засобами, в яких вони більші майстри, як був сам Мекарті. Дуже важливий у них засіб блофу. Ми вже згадували декілька прикладів їх своєрідного блофу. Лідери Кука дуже часто тим засобом користуються. Найсвіжіший приклад їх блофу виявився в зв'язку з спровадженням канадійськими громадянами, або на стало замешканими в Канаді

людьми, ближчої рідні з Польщі. Міністерство громадянства і імміграції недавно оголосило приписи в цій справі. Про це читаємо в польській газеті “Час”, в номері від 12 червня 1957 р., в комунікаті “Конгресу Польонії Канадської” (подаємо в українському переводі) таке:

“Подаємо до відома канадських поляків, замешканих в західних провінціях Канади..., що Канадське міністерство громадянства і імміграції недавно оголосило нові приписи, що відносяться до спровадження найближчої рідні з Польщі до Канади... Понижче пояснюємо, які права мають канадські громадяни польського походження, а які права мають ті, які ще не прийняли канадського громадянства:...”

Дальше наводяться імміграційні приписи, яких не будемо тут цитувати. Комунікат Конгресу Польонії має дату 6 червня 1957 р. Хтось певно мусив звернути на це увагу канцелярії чи когось з лідерів Кука, бо аж місяць пізніше в “Пресових вістях Кука” читаємо про ту ж саму справу (подаємо за “Кан. Фармером” від 15 липня 1957 р.) таке:

“Заходом Кука (підкреслення наше) уряд Канади відкрив широкі можливості для акції лучення (?) родин через нове урегулювання міграції з Польщі до Канади...”

Зараз кидається ввічі різниця між комунікатом польської організації і повідомленням Кука. Польська організація, яка далеко більше заінтересована в цій справі і яка більш як на місяць швидше про цю справу писала, не приписує собі жодних заслуг, тільки скромно сповіщує про “нові приписи” міністерства, але не так Кук! Він оголошує, що в тім його заслуга, що то сталося “заходами Кука”. Це ніщо інше, як новий черговий блоф Кука. Кук мав таку саму заслугу в цій справі, як в справі назначення сенатора і судді на Манітобу. З тими назначеннями Кук мав тільки до діла, як торішній чи позаторішній сніг.

Розглянувши методи і засоби, яких лідери Кука вживають в своїй роботі, треба ствердити, що хоч ті методи і засоби не втікли далеко від мекартізму, вони мають ще своєрідну характеристику, яку вірно можна визначити тільки словом “кукізм”.

Незаперечний факт, що впродовж останніх тринадцяти років в Канаді українці пережили і ще переживають цікаве суспільне явище, якому ми дали назву — **куківщина і кукізм**. Це явище ми старались по змозі вірно описати. Чи нам це вдалось, або наскільки нам це вдалось, хай судять читачі і українська громадськість.

Куківщина і кукізм — нездорове явище в українському громадському житті в Канаді. Треба вірити і сподіватись, що це тільки переходове явище і що в недалекому часі силою самих життєвих обставин це явище безслідно зникне. Треба вірити, що самі творці куківщини і кукізму зійдуть з хмар на землю і, забувши за “високу політику”, візьмуться за реальну громадську працю, таку потрібну і таку занедбану в теперішній час між українцями Канади.

Висновки

Приходить пора на висновки, які позволимо собі зробити в формі ось таких питань і відповідей:

1. Чи потрібна і корисна для українців в Канаді така організація як Кук?

— З теперішньою “високою політикою” і з теперішньою структурою (будовою, устроєм) Кук непотрібний і некорисний для українців Канади.

2. Що бракує структурі Кука?

— Теперішня структура Кука — пережиток ненормального, воєнного часу. Вона могла мати деяке виправдання на час війни, але ніяк не можна її виправдати на звичайний, нормальний, мирний час. Структура Кука не дозволяє на вибори членів ексекютиви Кука, які не то що мали б бути вибрані або перевибрані, але вже назначені складовими організаціями на згори призначені для них пости. Наприклад, Бук (Братство українських католиків) має право назначувати президента Кука. Виходить таке, що цілий час президентом Кука мусить бути тільки католик. Де запурука, що Бук знов не назначить на президента Кука людину без відповідних кваліфікацій, яка слабо визнається в українських справах, як це було з бувшим президентом, що кілька місяців тому мусив зрезигнувати з посту президента?

Нормальні життєві обставини вимагають, щоб члени ексекютиви Кука були вибрані, бо інакше членство не буде мати, як і дотепер, жодного над ними контролю.

3. Чи головні цілі, задля яких існує Кук, потрібні і корисні для українців Канади?

— Є дві головні цілі, на які Кук тратить найбільше часу, грошей і енергії — (1) “висока політика” і (2) “репрезентаційна робота” Кука.

Щодо першої, “високої політики”, вистачить підкреслити, що вона нереальна, не зв’язана з українським життям в Канаді і непотрібна для українців Канади.

Щодо другої, “репрезентаційної роботи” Кука, вона також непотрібна, бо українці в Канаді це не “еміграція”, але повноправні громадяни Канади. Їх репрезентація, нарівні з другими громадянами Канади, забезпечена конституцією Канади. Їх репрезентують шкільні і муніципальні радні, провінціальні і федеральні депутати, провінціальні і федеральні уряди і т. д. Для українців не потрібна особня репрезентація ні через Кук, ні через яку-будь іншу українську організацію. В політичному житті українці зарепрезентовані канадськими політичними партіями, в економічному — робітничими професійними спілками і другими класовими чи становими організаціями.

4. Якщо викинути з Кука його “високу політику” і “репрезентаційну роботу”, то що залишиться з Кука?

— По правді сказавши, залишиться тоді мало що. Кук в дійсності перестане бути Куком. Щоб пірвати повністю з куківщиною і кукізмом і надати відмінний характер своїй роботі, Кук, якщо до того дійде, повинен прийняти нову назву, яка не нагадувала б куківщини і кукізму. Головна ціль і праця оновленої організації була б тісно зв’язана з реальним життям українців Канади, для збереження української мови і культури і для забезпечення і розвою повного культурного українського життя в Канаді.

5. Чи це означає, що різні українські організації можуть і повинні бути об’єднані в спільних для нас справах?

— Безперечно. Українські організації можуть і повинні бути об’єднані, але тільки в таких справах, які однакової ваги для всіх і в яких не повинно бути жодних різниць між ними, а такими справами є українська мова, культура і зв’язані з тим такі справи, як художня самодіяльність, всенародні українські фестивали, рідна школа,

культурні зв'язки з Україною, обмін культурними цінностями з Україною і інші актуальні справи, в яких українці взаємно зацікавлені і які час від часу висуватиме наше життя в Канаді. В таких справах українські організації можуть бути об'єднані в одній об'єднуючій центральній організації, хоч така центральна організація не konieczна, — або тільки співпрацювати між собою, і така співпраця можлива на базі свobodного порозуміння між різними організаціями в спільних для них справах. Саме життя покаже, котра форма спільної акції краща.

6. Чи задержання української мови в Канаді конечно і потрібне для українців і чи не шкідливе воно для Канади?

— Задержання української мови в Канаді безперечно конечно і потрібне для українців і не шкідливе для Канади. Теперішній світ став “малим” внаслідок кращих комунікаційних засобів, радіо, телевізії, і внаслідок створення Організації Об'єднаних Націй. Держави і народи стали близькими сусідами. А добрі сусіди повинні краще один одного розуміти. Реальне життя вимагає, щоб кожна людина знала щонайменше дві мови, а людина, яка має претензії зараховувати себе до інтелігенції, повинна знати принаймні три мови. Кожний українець в Канаді мусить знати щонайменше дві мови, англійську і українську, а по змозі ще й третю, французьку. Українці впродовж своєї історії знали звичайно дві мови. На західних українських землях українці знали українську і польську мови, а деякі знали ще й німецьку, на східній Україні знали дві мови, українську і російську, а деколи ще й третю, французьку або німецьку. Нема великих труднощів для українця в Канаді знати дві мови, англійську і українську. Таких труднощів нема тоді, як кожна українська дитина навчиться української мови в батьківському домі. Щоб забезпечити знання української мови в Канаді, треба:

щоб українська мати вчила дома своїх дітей української мови;

щоб в кожній українській сім'ї українська мова мала перше місце, щоб для неї була належна любов і пошана;

щоб в кожній українській організації українська мова мала перше місце, щоб для неї була належна любов і пошана;

щоб українська мова дістала право, як предмет навчання в публічній школі в Канаді, бо тільки таким способом можна забезпечити масове навчання української мови наших дітей, бо рідна школа може охопити тільки малий процент наших дітей;

щоб українська мова вивчалась, як шкільний предмет в середніх школах (гайскуле) і на університетах;

щоб українець не соромився говорити по-українськи з іншим українцем і щоб шез з-поміж нас **не-культурний звичай**, коли в розмові між собою один українець говорить по-українськи, а другий демонстративно відповідає тільки по-англійськи;

щоб на українських весіллях завести звичай короткої весільної церемонії в українській мові з одною-двома весільними піснями;

щоб на приватних забавах ("партіях") в українських домах українська мова вживалась де тільки це можливе, і щоб на таких забавах і весіллях співати гуртом українських пісень без уваги на те, чи є там гості не-українці, бо не-українці звичайно люблять українські пісні.

7. Чи українцям треба мати культурні зв'язки з Україною?

— Про це не може бути двох думок. Без таких зв'язків ми засуджені на скору і передчасну смерть, як особна етнічна група в Канаді, не маючи змоги залишити

за собою цінностей української культури, що повинні бути нашим вкладом в загальну національну культуру Канади. Культурні зв'язки з Україною не накладають на нас обов'язку погоджуватись, або не погоджуватись, з державним ладом, політичною чи економічною системою України. Якщо може бути культурний обмін між Радянським Союзом і СШАмерики, між Радянським Союзом і Канадою, то чому не мало б бути культурних зв'язків між українцями Канади і українським народом на Україні?

8. Що робити, щоб українську молодь втягнути до активної участі в українському громадському житті в Канаді?

— Це надзвичайно важливе для нас питання. Без запевненої участі молоді в нашому громадському житті нам, як українській громадськості, загрожує передчасна смерть в Канаді. На це питання не легко відповісти. Вся енергія батьків і організацій повинна бути звернена на те, щоб молодь, яка в переважній більшості від нас відчужилась, знайшла належне їй місце в нашому сімейному і громадському житті. Ця справа вимагає негайної розв'язки, яку мусить попередити належне перестудіювання її через наших передових одиниць. В цій справі в кожній місцевості треба нашим громадським діячам сходитися на наради і дискусії для належного дослідження цього питання, треба зачати широку дискусію про це на сторінках всіх українських газет, треба поставити її на порядок дня, як нагальну справу у всіх культурно-освітніх товариствах і церковних організаціях, треба залучити до тих нарад і дискусій надійних і серйозних осіб з-поміж молоді, і по належному підготуванню треба скликати провінціальні конференції, а згодом і всеканадську конференцію для практичної розв'язки цього питання. Якщо не потрапимо такої розв'язки знайти в недалекій майбутності, так знаймо, що українське життя в Канаді стоїть перед великою і жахливою загрозою.

Зміст

	Стор.
I. "Патріотична" картина	5
II. Українці як сила" в канадській політиці	12
III. КУК і "висока українська політика"	45
IV. КУК і його "непохитна державницька лінія в українських справах"	60
V. "Великі осяги" Кука	72
VI. Куківщина і Кукізм	82
VII. Висновки	105

